46ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 430 Կ. ՊՈԼԻՍ, 12/25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1902 ՇԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՋԷՄԱԶԻԻԼ ԱՒԷՐ 12 ԻՍԼԱՄԻ 1318

JOURNAL ARMÉNIEN
MANZOUMÉI-EFKIAR
38, Grand' Rue de la S-Porte, 38
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պալատ Ալի Ճատեսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւնները ետ չեն տրուիր։

Մանզումէի Էֆքեարը

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افكار
ارمنيجه يومى وسياسى غزتەدر
صاحب امتيازى : اوحانس فريد
اداره خانەسى : باب عالى جادەسنده نومرو ۲۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Դրսեւոյ երկրների համար	25 ֆր.	13 ֆ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ, Մէկ անգամէ աւելի ծանուցումնց համար մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

Կարդալ ինչ որ Դ. Էջին մէջ կայ։

"ԾՐՋԱՆԱՒԱՐՏ ՄԷԶՊՈՒՐԵԱՆԻ,,

Ալ խոշոր տիտղոս մը չնորհելու չափ եղած է աղջկան մը «Մէզպուրեանի Շրջանաւարտ» ըսելը,—«վսեմաշուք»ը, կիներուն համար, եթէ կ'ուզէք, սառորականը։

Ու այսօր, դիտած էք, աղջիկ մը ամէն բան եղած կ'ըլլայ, երբ կարենայ «Շրջանաւարտ Մէզպուրեանի» յորջորջուիլ, ու ասիկա՝ ամէն իրաւունքով, որովհետեւ, ժամանակին, Մէզպուրեան անուն մարդ մը, եւեր աղջիկներու դպրոց մըն է հաստատեր, և անանկ սանուհիներ հասցուցեր, որոնց ոչքը եկող չի կայ այսօր, ո՛ և է ուրիշ վարժարանէ ելլող աղջիկներէն։

Այքի առջեւ ունենալով մեր աղջիկներուն մեծագոյն մասին մտաւորական վիճակը, — որ դժբաղդաբար ծափահարելի ո և է կողմ չունի, — Մէզպուրեանի մը գործը մեծ նշանակութիւն մը կը սանայ, և որչափ դաստիարակչական այդ անցեալ գործը իր չեզոքութիւնները երեւան բերէ տեսնենք, այնչափ սարսղական կերպով զգալի կը դառնայ աղջիկներու չնորհքով կրթարանի մը չգոյութիւնը, սա ժամանակներուս մէջ, ուր զրկուելով մեր օրիորդները, օր մը կարենային բան մը եղած դուրս ելլել։

Իրաւ է որ մեր աղջիկներու դաստիարակութեան գործին համար ցուրտ անտարբերութիւն մը կը պահուի գրեթէ քիչ մը ամէն ծնողքի կողմէ, սակայն անյողդողդ իրականութիւնը ան է որ, եթէ նոյն իսկ հայր մը ուզէ իր աղջկան չնորհքով դաստիարակութիւն մը տալ, յուսահատութիւնով ձեռքը ոտքը կապուած կը տեսնէ, աղջիկներու կանոնաւոր վարժարանի մը չգոյութեան պատճառով։

Երեւակայել որ, Այ-Սթէֆանոյէն մինչեւ Եւրոպական Գաղաք, և ասիական Գաղաքն մինչեւ Կղզիները, չի կա՛յ, դեղո՛ համար, աղջիկներու կանոնաւոր դասընթացք ունեցող վարժարան մը, որուն կարենայ հպյր մը յանձնել իր աղջիկը, օր մը բան մը եղած անկէ դուրս առնելու յոյսով չայն։

Գիտեմ որ աչքս պիտի խօթէք Սկիւտարի Հօմ «Գոլէճը», —սիրաբերիկ չկոտրի, հոն տեղի սիրասուն աղջիկներ, «Սքուլ» չեմ ըսեր,— և ուրիշ քանի մը մանր մունր դպրոցի նմանող բաներ, սակայն ձեզի հետ ես ալ կասկածի մէջ եմ թէ Հօմ Գոլէճը մեզի՝ պէտք եղածին պէս աղջիկնե՞ր է որ կը պատրաստէ թէ, ուրիշ արարածներ, որոնք ամէն բանի կրնան նմանիլ, բաց ի հայ աղջիկէ։

Աղջիկներու դաստիարակութեան պէտքին վրայ, — որ մեծ ցաւալիութիւնով մը ա՛յնքան անգութօրէն լքուած է մեր մէջը, — անգամ մըն ալ անդրադառնալ բոլորովին աւելորդ պիտի ըլլար, քանի որ անոր անխուսափելի անհրաժեշտութեան համոզուած չեղող չի կայ այսօր։

Այս պայմաններուն մէջ, աղջիկներու կանոնաւոր վարժարանի մը գոյութիւնը անհրաժեշտ պէտք մը կը դառնայ անգամ մըն ալ, մանաւանդ նոր Մէզպուրեանի մը յայտնութեան, մեր աղջիկներու դաստիարակութեան գործը իր ա՛ղքան ինկած վիճակէն ոտքի հանելու համար։

* * *

Գիտէ՞ք սակայն որ շատ դժուար չէ՛ ատ գործը։

Մէզպուրեան՝ և իր վարժարանը, բոլորովին մարած չեն այսօր։ Ասիկա, — հոգ չէ թէ իր գոյութիւնը տեղերականօրէն հաչակած չըլլայ, — կը շարունակէ աշխատիլ աղջիկներու դաստիարակութեան գործին, Դատար Քէօյի մէջ, իր վիճակովը չնանալով ընել ինչ որ կրնայ։

Վարժարանը յանձնուած է ձեռքի մը, որ ամէն լոյս կը ներշնչէ գեղեցիկ բան մը դառնալու, եթէ սակայն հանրութեան կողմէ պէտք եղած քաջալերութիւնը գտնէ, և պէ՛տք է համոզուիլ որ այդ քաջալերութիւնը պայմա՛ն է։

Մէզպուրէանը այսօր կը կառավարուի Օր. Փալագաչեանի ձեռքով, և ապահովաբար թերութեան մեծագոյն բաժինը վարժարանինը չէ՛, երբ անիկա բաղձացուած վիճակի մը չէ կրցած տիրանալ մինչեւ հիմա։

Մնողքներ, անիմաստ օտարամոլութենէ մը բռնուած, չեն ուզեր իրենց զաւակները հայ կրթարան մը զրկել, ցուրտ անտարբերութիւն մը կը պահեն անոր նկատմամբ, և ատոր հետեւանքով, Մէզպուրեանը չի կրնար իր կրթական դիրքը բարձրացնել, քանի որ վարժարանի մը գլխաւոր հոգին դրամն է, և այդ դրամը կը պակսի միշտ։

Եթէ ծնողքներ քիչ մը նախանձաւորութիւն ունենային իրե՛նց իսկ ձեռքնաւորութիւնովը կանգնեցնելու Մէզպուրեանը և իր նախկին վիճակին հասցնելու, բան մը չպիտի պակսէր վարժարանին տեսչութեան, տիրանալու այդ վիճակին։

Անհատական ջանք մը ի՞նչ կրնայ ընել առանձին, երբ անոր հետ միլիոններու երաշխաւորութիւնը չիկայ։

Օրինակը մէջտեղն է թէ, մօտաւոր անցեալի մը մէջ ի՞նչ կրցած է ըլլալ Մէզպուրեանը, և նոյնը կարենալ չըլլալու ո և է պատճառ չի կայ այսօր, եթէ միայն փափաք մը չպակսի երկու կողմէն։

Մէզպուրեանը կրնա՛յ վերականգնիլ այսօր, նոյն իսկ ստանալ իր նախկինէն չա՛տ աւելի փայլուն վիճակ մը, և պէտք է որ ըլլայ այդ բանը, մեր տոհմային փառասիրութեան գոհացումին համար իսկ։

Բայլ մը կը պակսի մինակ, չատ թեթեւ բայց ստոյգ քայլ մը, ծնողքներուն կողմէ, ու ան ատեն յաջողութիւնը ինքնին պիտի գայ, պակելով Մէզպուրեանը իր նախկին համբաւով, որուն չքեղութիւններուն մէջ տեսնել զինքը, ամէն Հայի իրաւացի փառասիրութիւնն է կը կարծեմ թէ։ Զէ՞։

Աղէկ գաղափար մը տուած չենք ըլլար, — ինչպէս դժբաղդաբար միշտ, — մեր ձեռներէցութեան և տոհմային նախանձաւորութեան վրայ, եթէ սիրենք դեռ մնալ աղջիկներու չնորհքով վարժարան մը իսկ չունեցողի խեղճութեան մէջ, և մղում չի տանք ծաղկեցնելու Մէզպուրեանը, — ինքնին չատ դիւրին ու խելքի մօտիկ գործ մը, — որ յարատեւելով իր արդի ոչ չատ փայլուն վիճակին մէջ, կրնայ օր մը բոլորովին կազմալուծուիլ ու անունը անգամ չթողուլ։

ԵՌՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԿՐՕՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

ՃՍԲՕՆՑԻՒ ՄԸ ՀԱՅԵՍՑՔԸ

Նիւ-Եորք հրատարակուող «Մէթէֆիչիքել Մէկէզին» անուն հանդէսին Ցունիսի թիւը Քիչի Քանէքօ անուն ճաքօնացիի մը կողմէ գրուած խիստ շահեկան յօդուած մը կը պարունակէ, որուն մէջ պարզուած գաղափարները ճաքօնական ֆէոդալիզմի դասուն կրօնքի մասին սնուցած հայեացքը կը մատնանշեն։ Որովհետեւ մեր մէջ ալ ժամանակ մը ի վեր ազգարհական չրջանակներուն և լրագրութեան մէջ կրօնական խնդիրներով զբաղելու միտում մը նշմարուիլ սկսած է, չենք վարանիր ճաքօնացի գրագէտին կրօնքի մասին հրատարակած տեսութիւնը թարգմանաբար ներկայացնել «Մանզումէ»ի ընթերցողներուն ուշադրութեան, մանաւանդ որ այդ տեսութիւնը պարզապէս թէ Քրիստոնեայ մը՝ է, այլ հեռու, Ծայրագոյն Ասիոյ խորերը կռապաշտ աշխարհին լուսաւորեալ մէկ զաւակը։

* *

Քիչի Քանէքօ «Ի՞նչ է կրօնքը», կը հարցնէ, և այս հարցման ալ նոյն ինքը սապէս կը պատասխանէ.

«Հին փիլիսոփաներուն նայելով, կրօնքը Աստուծոյ երկրպագութիւն, Աստուծապաշտութիւն է։ Սենեկա կ'ըսէ. «կրօնքին առարկան, կրօնքին «նպատակը Աստուած ճանչնալ և անոր «հետեւիլ է»։ Մինչեւ իսկ արդի խորհողներուն մէջտեղ Շլայէր Մահէրի նման մարդիկ կ'ընդունին թէ կրօնքը Աստուած պաշտել և անոր պատուիրաններուն հնազանդիլ է։ Մեծ գերման փիլիսոփան, Էմմանուէլ Քանդ, ըսած է. «Կրօնքը մեր բոլոր պարտա«կանութիւնները իբրեւ աստուածային «պատգամներ ըմբռնելուն մէջ կը կա«յանայ»։ Ուրիշ չատ իմաստասէրներ կը ձայնակցին այս տեսութեան։ Բայց ինծի կը թուի թէ այս տեսութիւնը անցեալին կրօնքներուն սահմանաւորումը կը կազմէ։ Պատմական կրօնքներուն սահմանաւորումը այսպէս է։ Սակայն նոր կրօնքին, ամենակատարեալ կրօնքին սահմանաւորումը այս չէ, ներկայ դարուն ալ չէ, ապագայի կրօնքինն ալ չէ։ Այս սահմանաւորումը չատ նեղ է և դ-ինչնմանի։

«Կրօնքը պարզապէս Աստուածը պաշտել չէ։ Կրօնքը տիեզերքին և կեանքին նկատմամբ անկեղծ վերաբերում մըն է։ Այս ըմբռնումով դրականութիւնը կրօնք մըն է, պուտտայականութիւնը կրօնք մըն է։ Եթէ կրօնքը պարզապէս Աստուած պաշտել է, պուտտայականութիւնը կրօնք չի կրնար կոչուիլ, վասն զի պաշտուելիք Աստուծոյ մը անունը չի տար։ Այսու հանդերձ պուտտայականութիւնը անչուշտ կրօնք մըն է։ Բաղդատական կրօնքի վերաբերեալ խնդիրներու հեղինակութիւնմը կ'ըսէ թէ, կրօնքի բոլոր սահմանաւորումներուն ամփոփումը սա է թէ կրօնքը բարձրագոյն զօրութիւն մը պաշտելու պէտքը զգալ կ'ենթադրէ։ Ասիկա ինծի լաւագոյնը և լաւագոյնը կը թուի։ Եռաւորբա Քեյրա իրաւամբ ասոր կ'աւելցնէ ըսելով թէ մարդուն կրօնքը իր նշանակութեան ամփոփման արտայայտութիւնը և իրաց իր բովանդակ գիտակցութեան կէտ նպատակին է։ Կարծեմ թէ այս տեսութիւնը կրօնքին գրեթէ կատարեալ սահմանաւորումն է, զոր արդի փիլիսոփաները կարենան տալ։»

Պ. Քանէքօն սա ալ տարօրինակ կը գտնէ թէ «Քրիստոնեայ ժողովուրդը Աստուածայնոնը չատ կը կարդայ և միշտ ետին, Յիսուսի կը նայի»։ Կ'ըսէ թէ «Ենթադրենք թէ Աստուածայնոնը բնաջինջ ըլլայ, այն ատեն մարդիկ Աստուծոյ նկատմամբ ամէն հաւատքնին պիտի կորսնցնեն։ Ոչ։ Բայց ցորչափ մարդիկ Աստուածայնոնին կառչին իրենց Աստուածը տիեզերքին Աստուածը չէ»։

Քանէքօ կը շարունակէ. «Քրիստոնէութիւնը աւանդական կրօնք մըն է, պատմական կրօնք մըն է, այսպէս է նաև պուտտայականութիւնը։ Գիտութիւնը թող քննէ և եթէ կրնայ չնչէ զայն, և մեզի նոր կրօնք, գիտութեան ճշմարիտ կրօնքը հաստատէ։ Նոր կրօնքին աստուածայնոնը գիտութիւնը պէտք է ըլլայ, բայց ոչ Իսրայէլացիներուն, Հինդուներուն կամ Զինացիներուն, Կրօնական անկատար պատմութիւններուն Աստուածայնոնը։ Աստեղագիտութիւն, կենսաբանութիւն, քիմիաբանութիւն և հոգեբանութիւն նոր կրօնքին չորս աւետարանները կը կազմեն։ Եւ տակաւին չեմ ըսեր թէ կատարեալ աւետարաններ են ասոնք. դեռ անկատար են։ Կատարեալ ընելու ենք զանոնք.

«Նոր կրօնքին ճշմարիտ աւետարանը նոյն իսկ տիեզերքն է։ Դիտեցէք երկնակամարը։ Ամէն գեղեցիկ կերպով կը փայլին լուսաւորները։ Մտիկ ըրէք թռչուններուն, ինչ աղուոր երգեր կ'երգեն անոնք։ Դիտեցէք ծաղիկները, որչափ անուշ կը ժպտին խաղաղ վտակին եզերքը։ Ո՜հ, ինչ ներդաշնակութիւն, ինչ խորհուրդ։ Մայր բնութեան ճշմարիտ աւետարանները չեն միթէ ասոնք։ Մարդկութիւնը յաւիտեան դէպի անցեալը նայելէ պէտք չէ։ Ներկայ դարուն ալ չէ, ապագայի կրօնքինն ալ չէ։ Այս սահմանաւորումը շատ նեղ է և դ-ինչնմանի։

«Կրօնքը պարզապէս Աստուածը պաշտել չէ։ Կրօնքը տիեզերքին և կեանքին նկատմամբ անկեղծ վերաբերում մըն է։ Այս ըմբռնումով դրականութիւնը կրօնք մըն է, պուտտայականութիւնը կրօնք մըն է։ Եթէ կրօնքը պարզապէս Աստուած պաշտել է, պուտտայականութիւնը կրօնք չի կրնար կոչուիլ, վասն զի պաշտուելիք Աստուծոյ մը անունը չի տար։ Այսու հանդերձ պուտտայականութիւնը անչուշտ կրօնք մըն է։ Բաղդատական կրօնքի վերաբերեալ խնդիրներու հեղինակութիւնմը կ'ըսէ թէ, կրօնքի բոլոր սահմանաւորումներուն ամփոփումը սա է թէ կրօնքը բարձրագոյն զօրութիւն մը պաշտելու պէտքը զգալ կ'ենթադրէ։ Ասիկա ինծի լաւագոյնը և լաւագոյնը կը թուի։ Եռաւորբա Քեյրա իրաւամբ ասոր կ'աւելցնէ ըսելով թէ մարդուն կրօնքը իր նշանակութեան ամփոփման արտայայտութիւնը և իրաց իր բովանդակ գիտակցութեան կէտ նպատակին է։ Կարծեմ թէ այս տեսութիւնը կրօնքին գրեթէ կատարեալ սահմանաւորումն է, զոր արդի փիլիսոփաները կարենան տալ։»

Պ. Քանէքօն կրօնքի նկատմամբ գրած յօդուածը, ինչպէս ըսինք, կառապարտ աշխարհէ լուսամիտ մէկ զաւակին կողմանէ գրուած ըլլալուն, աւելի իրաւ չահեկան և հետաքրքրական քան հրահանգիչ բան մը, հայերէնի վերածեցինք։ Այս գաղափարները ներշնչեալ կրնա՞ն արդեն մեր մնացած դաւանանքը խախտելու բնութիւնը չունին և չեն կրնար ունենալ։

Արդէն Պ. Քանէքօ ներշնչեալ կը՞ր օնքներուն դէմ չէ որ կը խօսի, ինչպէս իր գրուածէն կրնայ մակարերուիլ, այլ մասնանիշ կ'ընէ ներշնչեալ կրօնքներուն տարբերութիւնը։ Ներշնչեալ մասն է, և տիեզերական կրօնքի պէտքը կը զգացնէ։

ՎԱՐԴԱՆ Գ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԻ ՄԷՋ

Հարաւային բեւեռը խուզարկելու համար երեք մասնախումբեր ճամբայ ելած էին անցած տարի, այս անգամ ուրիշ մասնախումբ մըն ալ ճամբորդութեան համար պէտք եղած պատրաստութիւններուն ձեռնարկած է, այսպէս քիչ ժամանակէն հարաւային բեւեռի վրայ նոր գիւտերու և տեղեկութեանց վերահասու պիտի ըլլանք, ինչ որ յուսալի է։

Հարաւային բեւեռի խուզարկութեանց ձեռնարկողներուն միտքը չարչրկող, զբաղեցնող միակ հարցը սա է թէ «Հարաւային բեւեռի չրջակայքը որոնք կը կազմեն»։

Այս հարցման ճշգրիտ պատասխան մը տալ՝ կարծուածին չափ դիւրին բան մը չէ։ Կարելի է որ հարաւային լայնութեան 60րդ. աստիճանէն հարաւային բեւեռի միջեւ տարածուած երկրին ամբողջութիւնէն բաղկացած ըլլայ, որովհետեւ Հարաւային բեւեռը կազմող երկիրը լայնութեան մինչեւ այս աստիճանը կ'երկարի։ Այս երկրին մէջ գտնուած վայրի կենդանիները, բոյսերը և կլիմային եղանակը բոլորովին իրարու համանման վիճակ մը կը ներկայացնեն։ Հարաւային լայնութեան 60րդ. աստիճանէն աւելի վերի մասերուն մէջ ալ երկու ընդարձակ երկիրներու գոյութիւնը յայտնի իրողութիւն մըն է այսօր, որոնց մէկ մասը հարաւային Ամերիկայի, իսկ միւսը Աւստրալիոյ հարաւային կողմը կը գտնուին, ցամաքային այս երկու մասերը բնականորէն իրարու ձգուած ըլլալուն, լայնածաւալ երկիր մը գոյացնելով, մինչեւ հարաւային բեւեռը կ'երկարին, ինչ որ այսօր գիտական ապացոյցներով հաստատուած ճշմարտութիւն մըն է։

Հարաւային բեւեռի գոյութիւնը առաջին անգամ ըլլալով 1840 թուականին Ամերիկացի ծովային հարիւրապետ Զարլս Վիլկսի կողմանէ խուզարկուած ու ճանչցուած էր, որ այս կարեւոր գիւտով առաջնակարգ խուզարկուներու կարգը դասուելու արժանացած էր։ Այս հարիւրապետը այս երկրին եզերքց երկայնութեան մինչեւ 1500րդ մղոնը կրցաւ յառաջանալ և այս երկիրը «Հարաւային բեւեռ» անուանեց։ Բայց աշխարհագրագէտներն ալ յիշեալին դասն աշխատութեան արդեանցը իբրեւ երախտիք՝ իր անուանը «Զարլս Վիլկս» անունը տուին։

Երբ «Հարաւային բեւեռ» կ'ըսուի զանց չրնպատասխանելու իրողութիւնը կը հասկցուի, և այդ լայնածաւալ տարածութեան կեդրոնը մինչեւ հիմա անծանօթ մնացած է, ու՝ իւրաքանչիւր երկու կողմերն ալ մասամբ մը միայն բացորոշ վիճակ մը ունին, իսկ անծանօթ մնացեալ մասը ատաս ատայութեան մը երեւոյթը կը պարզէ։

Մօրան անունով գիտուն բժիշկ մը գիտական ենթադրութեանց յենլով այս լայնածաւալ երկրին Եւրոպայի կրկին մեծութեանը համաչափ տարածութիւն մը ունենալն հաստատած էր։

Այս վայրերուն մէջ գտնուած քարացեալ կենդանիներէն և բոյսերէն կ'ենթադրուի թէ վերոյիշեալ երկիրը նախկին դարերու մէջ աւելի լայն տարածութիւն մը ունեցած է. Աւստրալոյ, Հարաւային Ամերիկայի և Աֆրիկէի հետ կապակցութեան մը մէջ գտնուելուն՝ ասոնք ապացոյցներ կըրնան ըլլալ։

Երկրագունտիս զանազան մասերուն մէջ ամենէն քիչ ծանօթացեալ երկիրը Հարաւային բեւեռն է, իր դիրքին, միւս մասերէն չատ հեռու գտնուիլը, միշտ սառնամանեօք ծածկուած սաստիկ կլիմայովը անմատչելի ըլլալը գլխաւոր պատճառներ կը համարուին։ Այս երկիրներու մէջ կենդանական կեանքը գրեթէ գոյութիւն չունի։

Հարաւային բեւեռի մէջ մինչեւ ցարդ գտնուած կենդանիները, կղղիաձուկէ, արջաձուկէ և թեւաւոր ձուկ մը վարը պիտի գրեմ մանրամասնօրէն։ Իրաւունք ունիս, Սիրա՛նս երբ կ'ըսես թէ մեր խոստումները չկրցանք յարգել։ Ցանցաւորը ես եմ, բայց կը յուսամ թէ ներողամիտ կ'ըլլաս։

«Որչափ պատմելիք բաներ կան։ Ո՞ւրկէ սկսիմ։ Ա՛խ, քովս ըլլալու չէի՞ր հիմար ուզածիս պէս քեզի նկարագրէի. քանի մը ամիսէ ի վեր, անցուցած զբօսալի կեանքիս հետ վերաբերութիւն ունեցող պարագաները։ Զմեռը երազի մը նման թեթեւ անցաւ. պալ-էնտեռ, մաֆինէ, սոսաբէ, ո՞ր մէկը ըսեմ։ Այսօր հոս, վաղը հոն, զբօսանքէ զբօսանք, հաճոյքէ հաճոյք։

«Եւ սակայն, հաւատա՛, Սիրա՛նս, թէ միտքս քեզմով պաշարուած էր յաճախ։ Ամէն անգամ որ Մ-ին մէջ կը մղուէի, մեր հասակը ու երեւակայութիւնը ունեցող աղջիկներու յատուկ հետաքրքրութեամբ մը որով կենցաղագէտ այր մարդոց մօտ գտնուելէն տեսակ մը համ կ'առնենք, քեզ կը յիշէի որ ա՛յնքան զգայուն ու խանդոտ էիր։ Նամակիդ պատասխանելէ առաջ կը խնդրեմ և կը փափաքիմ որ մը վարը պիտի գրեմ մանրամասնօրէն։ Իրաւունք ունիս, Սիրա՛նս երբ կ'ըսես թէ մեր խոստումները չկրցանք յարգել։ Ցանցաւորը ես եմ, բայց կը յուսամ թէ ներողամիտ կ'ըլլաս։

«Որչափ պատմելիք բաներ կան։ Ո՞ւրկէ սկսիմ։ Ա՛խ, քովս ըլլալու չէի՞ր հիմար ուզածիս պէս քեզի նկարագրէի. քանի մը ամիսէ ի վեր, անցուցած զբօսալի կեանքիս հետ վերաբերութիւն ունեցող պարագաները։ Զմեռը երազի մը նման թեթեւ անցաւ. պալ-էնտեռ, մաֆինէ, սոսաբէ, ո՞ր մէկը ըսեմ։ Այսօր հոս, վաղը հոն, զբօսանքէ զբօսանք, հաճոյքէ հաճոյք։

«Եւ սակայն, հաւատա՛, Սիրա՛նս, թէ միտքս քեզմով պաշարուած էր յաճախ։ Ամէն անգամ որ Մ-ին մէջ կը մղուէի, մեր հասակը ու երեւակայութիւնը ունեցող աղջիկներու յատուկ հետաքրքրութեամբ մը որով կենցաղագէտ այր մարդոց մօտ գտնուելէն տեսակ մը համ կ'առնենք, քեզ կը յիշէի որ ա՛յնքան զգայուն ու խանդոտ էիր։ Նամակիդ պատասխանելէ առաջ կը խնդրեմ և կը փափաքիմ որ

40

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹՈՒՐԹՕՆԸ

ՌՈԳԵԶԱՒԱԿԸ

(Պոլսահայ Կեանքէ)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԺԳ.

Ցնոյ բաց վարդագոյն թղթի մը վրայ—որուն վերեւ երկու ընդդիմադիր թռչուններ տոմս մը կը կոցէին—մարդը քաշեց լմնցուց և սպասաւորը կանչելով Սիրանուշին զրկել տուաւ։ Ու վերջին օրօրուն թիկնաթոռին մէջ թաղուած՝ այս անգամ հոգեկան վրդովմանքի մը մէջ մնաց քանի մը վայրկեան, միտքը Սիրանուշով զբաղած և անոր գրած նամակին ինչ ինչ հարուածները դարձեալ աչքէ անցնելով։ Նոյն պահուն ֆրաքակիր սպասաւոր մը դրանը սեմին վրայէն, խամաճիքի կոտրտուքներով մը կը ծանուցանէր։

—Պարոն Ալպէ՛րթի կուլիսատիին...

Ու տիրուհիին հրամանին վրայ դաշնակի բռօֆէսօրը ներս մտաւ։

* *

Սիրանուշին առջի գիշերուան տեսած երազը Սօֆի տուտուն մեկներ էր, ըսելով իր թոռնուհիին թէ «լուր մը պիտի առնէր»։ Եւ իրաւ ալ Սիրանոյշ երկու ժամ վերջը իր նամակին պատասխանը կը ստանար՝ այնքան սպասումներէ վերջ։ Գեղանի աղջիկը կարծես զսպանակէ մը մղուած, անմիջապէս իր սենեակը քաշուելով սկսաւ հետեւեալը կարդալ։

«Անուշիկ բարեկամուհի,

«Ապրիլ 2 թուակիր նամակդ այսօր միայն ստացայ և մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի։ Պատասխանը ուշացնելուս պատճառը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հիւանդութիւնս որմէ կը տառապէի երկար ատեն։ Այս մասին քիչ լով։ Նոյն պահուն ֆրաքակիր սպասաւոր մը դրանը սեմին վրայէն, խամաճիքի կոտրտուքներով մը կը ծանուցանէր։

—Պարոն Ալպէ՛րթի կուլիսատիին...

Ու տիրուհիին հրամանին վրայ դաշնակի բռօֆէսօրը ներս մտաւ։

* *

Սիրանուշին առջի գիշերուան տեսած երազը Սօֆի տուտուն մեկներ էր, ըսելով իր թոռնուհիին թէ «լուր մը պիտի առնէր»։ Եւ իրաւ ալ Սիրանոյշ երկու ժամ վերջը իր նամակին պատասխանը կը ստանար՝ այնքան սպասումներէ վերջ։ Գեղանի աղջիկը կարծես զսպանակէ մը մղուած, անմիջապէս իր սենեակը քաշուելով սկսաւ հետեւեալը կարդալ։

«Անուշիկ բարեկամուհի,

«Ապրիլ 2 թուակիր նամակդ այսօր միայն ստացայ և մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի։ Պատասխանը ուշացնելուս պատճառը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հիւանդութիւնս որմէ կը տառապէի երկար ատեն։ Այս մասին քիչ

կերէ կը բաղկանան, արշաձուկերն և թեւաւոր ձուկերն ապրելու պայմաններու մէջ իրարու համանման վիճակ մը ունին. արշաձուկերը ջուրի մէջ կ'ապրին բայց միեւնոյն ատեն արեգակն կենսատու ճառագայթները վայելելու համար ալ սառոյցներու վրայ կ'ելլան, թեւաւոր ձուկերն ալ սառոյցներուն վրայ ապրող կենդանիներ ըլլալով իսկ, միեւնոյն ժամանակ ալ ջուրին մէջ խեցգետիններ որսալով կ'ապրին։ Հարաւային բեւեռի մէջ ցամաքային կենդանիներ չեն գտնուիր, այս իրողութիւնն ալ ամենէն աւելի երկրին մէջ խուզարկութիւնները դժուարացնող արգելքներէն մէկն է։

Հարաւային բեւեռի համար մինչև հիմա այլարշաւան գիտնոց գաղափարն ու կարծիքները երեքի կը բաժնուին։ 1. Շատ մը դարեր առաջ այս երկրին գոյութիւնը անհուն տարածութիւն կը կարծուէր։ 2. Ժամանակ մըն ալ այս լայնածաւալ ամայութեան ովկիանոս մը ըլլալուն ենթադրութիւնները կային։ 3. Բայց չատ մը հետազօտութիւններէ վերջ այսօր այդ մասին բոլորովին ցամաքային երկիր մը ըլլալը ստուգուած, և գիտուն աշխարհաններէն ալ ընդհանրութեամբ ընդունուած ըլլալով, այլեւս ճշմարտութեան կարգը անցած է։

Թարգմ. Ե. Ս. Կ.

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Աւստրիահունգարիոյ մաքսային հարցերուն վերաբերեալ բանակցութիւնները տակաւին չեն վերջացած և նորէն նոր յուսահատութիւն մը կը զգացուի տեսնելով որ վերջնական հակացողութիւն մը կարելի չըլլար գոյացնել։ Ամէնէն մեծ դժուարութիւնը կը կայանայ մաքսային սակացոյցներու խնդրին մէջ։ Հունգարացիք մէկ կողմէն և Աւստրիացիք միւս կողմէն, կը ջանան այն տեսակ որոշման մը յանգիլ, որուն պայմանները աւելի իրենց արտադրութեանց նպաստաւոր եղած ըլլան։ Դժուարութիւնը հոն է որ այս կողմերէն ոչ մէկը կ'ուզէ գործնական զիջում մը ընել սակացոյցի պայմաններուն մէջ բանաւոր բարեփոխութիւն մը մտցնելով։

Սակայն պէտք է որ համաձայնութեան մը յանգին և գործը վերջացնեն որովհետեւ հակառակ պարագային թագաւոր-կայսրը պիտի կարգադրէ խնդիրը հրովարտակով մը վերահաստատելու համար եռեռ եռհնհնարուն տնտեսական ու ճարտարարուեստական յարաբերութիւնները։ Աւելի աղէկ պիտի ըլլայ այս տեսակ ելքի մը յանգիլ քանի որ Վիեննայի և Պուտապէշի մէջ պետական այն մարդիկը որոնց յանձնած է այս գործին կարգադրութիւնը, չեն ուզեր իրենք վերջնական հակացողութեան մը գալ։

Ինչ որ սակայն կը յայտնէ թէ Մ. Քէօրպէր չյուսահատիր բանակցութիւնները եզրակացութեան մը յանգեցնելէ, սա է թէ անուղղակի կերպով համաձայնած է Զեխերը խորհրդակցութեան մը՝ անոնց հաւանութիւնը առնելու որ Ռայխսթակի մէջ դժուարութիւններ պիտի յարուցանեն երբ համաձայնութեան ծրագիրը վիճաբանութեան դրուի։

Իրաւ ալ Զեխերը օգտուիլ ուզելով այս առիթէն, կը պնդեն որ գոհացում տրուի իրենց պահանջմանց, և վերջնական լուծում մը տրուի իրենց լեզուն գործածուելու խնդրին։ Մ. Քէօրպէր անոնց վարձատրութիւններ խոստացած է, սակայն ոչինչ՝ բուն իսկ լեզուական խնդրին մասին, և Զեխերու պետերուն պատգամաւորներ ղրկած է, ծանուցանելով որ իրենց յարուցանելիք խոչընդոտը մեծ վտանգ մը կրնայ դառնալ, նոյն իսկ չեխական խնդրին։

Կարելի չէ որ Զեխ պետերը, արուեստանուած այնքան բուռն բանախօսութիւններէն ետքը պատրաստակամութիւն ցոյց տան դիւրաւ հաշտութեան գալու։ Ամէն պարագայի մէջ, անոնք չպիտի կրնան հաստատ խոստում մը տալ, այս խնդրին մէջ, հանրութեան հաւանութիւնը առնելէ առաջ։ Զեխերը այս անգամ չատ խստապահանջ ըլլալ կ'երեւան։ Զգիտցուիր թէ Մ. Քէօրպէր պիտի կրնայ գոհացում տալ անոնց, առանց գերմանացիներուն մեծ տհաճութիւն մը պատճառած ըլլալու։ Խնդրին ամենէն չահեկան կէտը հոդ է, և ինչ որ ալ ըսուի, անոր լուծումը ոչ դիւրին, ոչ ալ մօտալուտ թանչ։

ՎԻՆԷՑՈՒԷԼԼԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Քանի մը օր առաջ ծանուցուեցաւ որ Վենեցուէլլայի կանոնաւոր խումբերը վերջապէս յաղթած էին ըմբոստներուն և Գասդրօ նախագահը այն տեսակ յաղթանակ մը տարած էր որ «խաղաղութիւնը հաստատած էր Վենեցուէլլայի մէջ»։ Թէպէտ այս լուրը ըստրող հեռագիրները պաշտօնական հանդամանք մը ունէին, սակայն տեսնուեցաւ որ անոր մասին մասնաւոր վերապահութիւններ կ'ըլլային, որովհետեւ ճշմարտանման կ'երեւէր այն լուրը թէ միւս կողմէ կանոնաւոր խումբերը չէին որ տարած էին յաղթանակը Ռինգիլիտոյի մէջ, այլ ըմբոստներն էին որ պարտաւորեցուցած էին Գասդրօ նախագահին տեղապահը՝ պատերազմական նախարար Պարիսօ զօրավարը Վալենցիա նահանջելով ճամբաները բաց թողելու ըմբոստներու առջեւ։ Մենաստան և Բիէրա ըմբոստները հիմա կրնան ի գործ դնել իրենց յառաջխաղացումը, ըմբոստներու պետ Մաթոսի հետ։ Հիմա, բոլոր ըմբոստ խումբերը կրնան յարձակում ընել կանոնաւոր փոքրաթիւ բանակին վրայ, որ հետզհետէ յառաջացած Քարաքասէ 25 քիլոմէթր հեռու Կուլյպայի շրջակայքը տպաստանած է։ Հոս է որ ապահովաբար տեղի պիտի ունենայ վերջին պայքարը և Գասդրօ նախագահը մղուելով մինչեւ այդ տեղուանքը պիտի պարտաւորուի լքել յաղթական խռովարարութիւնը։

Մ. ԾԱՆԱՐՏԷԼԼԻ կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը Պազիլիքաթ նահանգին մէջ, ընկերակցութեամբ տեղական պատուիրակներու։ Ամէն կողմ խանդավառ ընդունելութիւն կը գտնէ և իր ունկնդրութեան կ'ընդունի ո՛չ միայն տեղական իշխանութեանց անդամները, այլ և զանոնք, որոնք տեսակցութիւն ունենալ կ'ուզեն իրեն հետ երկրին կացութեան մասին։ Մ. Ծանարտէլլի իր տեսակցութեանց մէջ միշտ նօթեր կ'առնէ։

ԼՈՐԴ ՍՈԼԶՊԷՐԻ

Լորդ Սոլզպէրի որ հիմա Լուչէրնայի Շըվայցէրով օթէլը կը բնակի, պաղատութեան ուխտի մը հետեւանքով ստիպուած է անկողնոյ ծառայել։ Լորդը զոր տոքդ. Սթէյկլէր կը դարմանէ, հազիւ առանդինգ օրէն պիտի կրնայ շարունակել իր ուղեւորութիւնը։ Կ'ըսուի թէ նախորդ նախարարապետին առողջական վիճակը որ և է մահոգութիւն չպատճառեր։ Նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Լորդ Սոլզպէրի աւելի աղէկ է և պիտի կրնայ անկողնէն ելլել։

Ցաւով կը ծանուցուի թէ Լորդ Սոլզպէրի առողջական վիճակին վրայ առնուած լուրերը հեռագրական գործակալութիւններու հաղորդածներէն նուազ նպաստաւոր են։ Անգլիոյ նախորդ նախարարապետը 72 տարեկան է։ Անցեալ ամիս Անգլիայէն ցամաքային Եւրոպա ուղեւորած էր. քիչ մը ատեն Համպուրկ պիտի մնար, մէկ քանի շաբաթ իտալական լիճերուն եզերքը և աշունը ու ձմեռն ալ Պոլիէօ պիտի անցնէր։ Լորդ Սոլզպէրի որ վատառողջութեանը հետեւանքով թագադրութեան հանդէսներուն ներկայ չգտնուեցաւ, երբ Անգլիայէն ճամբայ ելաւ, ծանուցուեցաւ թէ քիչ մը հիւանդ է։ Լորդը երբ հրաժարեցաւ, տասնհինգ տարի երեսփ. Ժողովին մէջ բազմած էր և երեսուն-չորս տարի ալ Լորտերու Ժողովին մէջ։ Դարձիցին ալ քանի տարի մասնակցեցաւ թէ՛ իբրեւ անդամ և թէ իբրեւ նախագահ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԹՂԹԱԴՐՈՇՄԸ

Միջազգային թղթադրոշմի խնդիրը դարձեալ կ'զբաղեցնէ օտար թղթատարական վարչութիւնները։ Ասոր համար է որ Տանցմարքայի թղթատան վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր օտար երկիրներու պաշտօնակիցները, ուսումնասիրել այս նպատակը իրագործելու համար հարկաւոր ծրագիրները, որպէսզի քիչ ժամանակէն նոր թղթադրոշմը չմնուի։ Աւելորդ պիտի ըլլար անգամ մըն ալ կրկնել այն մեծամեծ օգուտներն, որոնք պիտի ծագին այս միջազգային միօրինակ թղթադրոշմին գործածութենէն։

Նոր թղթադրոշմը մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ, չատ մը տեսակէտներով։ Սակայն խոր քննութեամբ մը կը տեսնուի թէ, նոր թղթադրոշմի գործածութիւնը երեւան պիտի բերէ չատ մը մաքէ չանցած դժուարութիւններ։

Օրինակի համար. ինչպէս կարգադրել զանազան երկիրներու մէջ, միօրինակ թղթադրոշմի մը վաճառման հաշիւը։ Գրեթէ անկարելի բան մըն է առ. յետոյ գործածութեան մէջ եղող դրամական դրութեան տարբերութիւնն ալ պզտիկ անպատեհութիւն մը չէ։ Այս անպատեհութիւնները 1901ի թղթատարական ժողովին մէջ լուսաբանուեցան և գերմանական թղթատան տնօրէնը դիտել տուաւ որ, կեղծուած թղթադրոշմներու հաւանականութիւնն ալ նոր դժուարութիւն մը պիտի ըլլայ։ Այս տեսակ թղթադրոշմի մը գաղափարը առաջին անգամ ծագում առաւ 1897ին Ուաշինկդընի խորհրդարանին մէջ, և գաղափարը ներշնչողներն էին Ամերիկացիները։ Գաղափարը ժամանակ մը բարձի թողի ըլալէ ետքը, 2 տարիէ ի վեր նորէն իր վրայ կը դարձնէ ուշադրութիւնը բոլոր երկիրներու կառավարութեանց։

Մ. ԲԷԼԸԴԱՆ

«Կայզէթ տը Թոլվոնը» կը կարծէ թէ եթէ Մ. Բէլզդանի վերջին օրերս Իտալիոյ մասին բրած յայտարարութիւնները քաղաքական ուէշ նշանակութիւն մը ունին, անոնք ցոյց կուտան Իտալիոյ թէ ինչ տեսակ հիմերու վրայ է որ կը կայանայ Ֆրանսայի բարեկամութիւնը։ Եթէ Մ. Բէլզդան որ Իտալիոյ բարեկամ ըլլալ կը յայտարարէ, առանց կանխամտածութեան կառնէ այս տեսակ ծանր սխալ քայլ մը, ինչ կրնան ըլլալ Նոյնինքն Ֆրանսացիներու իրական զգացումները, Ֆրանսացւոց՝ որոնք երբէք բարեկամ եղած չեն Իտալիոյ, այլ աւելի թշնամի։ Մ. Բէլզդանի յետամնաց ներողութիւնները պէտք է նկատուին վերջաբանը այս պզտիկ դէպքին։

Մ. ՔՐԻՒԿԷՐ

Քրիւկէրի մտերիմ բարեկամները նախագահին ընտանիքին հաւանութեամբ կը ջանան զայն Հար. Ափրիկէ վերակոչել։ Քրիւկէր մեկնեցաւ այն տունէն ուր կը բնակէր, բայց չգիտէր թէ պիտի ընկերանայ զօրավարներուն Հար. Ափրիկէի մէջ, այն պարագային երբ իրեն արտօնութիւն տրուի։ Կը կարծուի թէ, իրենց Անգլիա յառաջիկայ դարձին, զօրավարները այս մասին տեղեկութիւն պիտի ստանան ձեռընտաս իշխանութիւններէ։

Կ'ըսուի թէ Քրիւկէրի յիշատակները յուսախաբութիւն պիտի պատճառեն անոնց որոնք չողչողուն յայտնութիւններու կը սպասեն։

ԱՆԴՐԱՆՏԼԱՆՏԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

«Փուռնալ տը Պրիւքսէլ» կը ծանուցանէ թէ Օսդանդի մէջ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է նոր սէնիրէ մը կնքելով Եւրոպայի ամթէօրներու ձեռքին մէջ դնելու ծովային փոխադրութեանց մենաշնորհները, Եւրոպայի և Հար. Ամերիկայի միջեւ։

Գրեթէ բոլոր եւրոպական ծովային ընկերութիւնները ներկայացուցիչ ունէին այդ ժողովին մէջ։ Այս խորհրդակցութեան առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ սեպտ. 17ի առաւօտը և երկրորդը ցթեկէն ետքը. ամենամեծ գաղտնապահութիւն կը պահուի այս մասին։ Հաւանականաբար խորհրդակցութեանց ելքը և արուած որոշումը պիտի ծանուցուի, գործակցող բոլոր ընկերութեանց վաւերացումէն ետքը։

ՄՕՐԿԱՆ

«Նիւ-Եորք Բրէս» կ'ըսէ թէ Մ. Բիէրբոն Մորկան գ[illegible] կարգով գրաւած է ովկիանոսի սէնիրաներու մասին իր ունեցած ծրագիրներուն մասին։ Հաւանական է որ մօտ ատենէն այս խնդրին մասին կարեւոր յայտարարութիւններ ըլլան։ Մ. Մորկան ամէն օր խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ գործակից զանազան պաշտօնեաներու հետ, ինչ որ հաստատ կուտայ թէ բանակցութիւնները գործոն հանգամանքի մը մէջ մտած են, այնչափ որ, շոգենաւային ընկերութեան մը ներկայացուցիչը Մ. Բամայլ Նիւ-Եորք գացած է։

ՀԱՅԱՁԱԿԱՆ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այս միջոցիս Վիեննայի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ հսկայական խարդախութեան մը հետեւանքով, որ տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներուն մէջ.—

Վիեննայի Լէնտերպանքի անօրէնները մէկը, անցած հինգշաբթի օր, հանուած բոլոր ֆէերուն տումարը բաղդատել ուզեց և սակայն մէկ չի գտաւ զայն Jiro und Cassen Verein հաշուարանին տումարին հետ, և անմիջապէս իր գրագիրներէն մէկը՝ Հեռեէլինէք, մօտակայ հաշուարանը ղրկեց։ Բայց օգնական գրագիրը Եէլինէք տեսնելով որ ատանկով իր ըրած խարդախութիւնները մէջտեղ պիտի ելլէին, դուռնէն դուրս ելլելէն վերջ ալ չի վերադարձաւ։ Տնօրէնը ասդին տեսնելով որ ուշացած և չէր վերադարձած Եէլինէք, հաշուարանը մարդ ղրկեց ու տեղեկացաւ որ գրագիրը երբէք չէր գացած հոն։ Եւ նախնական քննութիւն մը կատարուելով, տեսան որ 1,250,000 քուրոնի բաց մը կայ։ Խուզարկութիւնները ուշադիր առաջ տարին ու ինքզինքին 4,800,000 քուրոնի խարդախութեան մը առջեւ գտան. այսինքն երկու հազար սգերլին, որ Լէնտերպանքի դրամատան դրամագլուխին %6ն է։

Կը յուսացուի որ դրամատունը այդ գումարէն գոնէ 5000 քուրոնը պիտի յաջողի ձեռք անցուցնել, որովհետեւ Եէլինէք 5000 քուրոնի գումար մը տարեթոշակ ունենալուն, Վիեննայի գլխաւոր դրամատուններուն մէջ բաւական դրամ դրած էր։ Այս խուզարկութիւններուն հետեւանքով, երեւան ելաւ սա պարագան ալ որ, գրագիրը սակարանի չահադիտական ձեռնարկներ ընելով, քանի մը տարիէ ի վեր բաւական մեծ գումարներ ալ չորթած էր։

Անցած հինգշաբթի երեկոյ, երբ ասդին ոստիկանութիւնը փախստականին բնակարանը խուզարկել զբաղած էր, Դանուբի Կրայֆընչթայն քաղաքէն հեռագիր մը հասաւ, որով Եէլինէք տանը գործերուն հոգ տանիլ կը յանձնարարէր իր կնոջ։ Միեւնոյն ժամանակամիջոցին մէջ Վիէննայի փաստաբան մըն ալ ուրիշ հեռագիր մը ստացաւ, որուն մէջ Եէնէլիք փաստաբանին Լէնտերպանքի հետ բանակցիլ կ'առաջարկէր։

Հիմա ամէն ժամամբ հաստատուած է որ Եէնէլիք Կրայնֆինչթայն փախած է։ Դանուբի վրայէն ալ պայուսակ մը, գլխարկ մը ու վերարկու մը գտնուելով, կը կարծուի և լուր կը չրջի որ անձնասպան եղեր է. բայց միւսնոյն ատեն սա գաղափարն ալ բոյն դրեր է չատերու մտքին մէջ որ, պարզապէս խորամանկութիւն մը բանեցնել փորձած է ան, որպէսզի չուսուցմի մատնէ զինքը հետապնդող անձերը։

Առջի օրուան ծանուցուած լուրերուն համեմատ կ'իմանանք որ հիմա ալ Լոնտոն անցեր է Եէնէլիք։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԹՈՒՐ, 23 սեպտ.— Երէկ, կէս օրէն ետքը, Քաթրի կոմսը, իր կնոջ ու աղջիկներէն մէկին եւ հնոցպանի մը հետ, ինքնաշարժ կառքով պտոյտ կը կատարէր, երբ Լիմէրայի (Ինտրէ-Լուար) եւ Վանվի (Լուարէ-Շէր) մէջտեղը ամէնքն ալ դուրս նետուեցան կառքէն։ Հնոցպանը մեռաւ եւ միւս երեքը վիրաւորուեցան։

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Ծովային նախարար Մ. Բէլլբեան, իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթին ատեն ճառ մը խօսելով, նորէն խստիւ քաղաքեց իրեն վերագրուած խօսքերուն համար դրացի ազգի մը նկատմամբ։ Ցարեց թէ միշտ մաքառած է երկրակալութեան ոգիին դէմ։

ԼԱ ՀԷ.— Հոլանտայի Երեսփ. Ժողովին մէջ նախարարապետ Մ. Քոյբէր, հարցապնդումի մը պատասխանելով, յայտարարեց թէ մեծ տէրութեանց եւ ոչ մէկին հետ դաշնակցութեան պայմանագրութիւն մը կնքուած կամ պատրաստուած է։ Ցարեց թէ կառավարութիւնը բնաւ չէ զբաղած այդ տեսակ խնդրով մը։

—Օրանժի նախկին նախագահ Մ. Շեթայն Քլարէնս ուղեւորեցաւ։

ՊՐԻՍԷԼ.— Լէոբոլտ թագաւորը, իմացած ըլլալով որ Անգլիոյ թագաւորը մտադիր է իր կողմէ Քոնոթի դուքը ղրկել Պէլճիքայի թագուհիին յուղարկաւորութեանը, չնորհակալութիւն յայտնեց Լուտուրա է. ի, ծանուցանելով նաեւ թէ Պէլճիքայի արքայական գերդաստանին անդամները միայն ներկայ պիտի գտնուին յուղարկաւորութեան։ Լէոբոլտ թագաւորը, հինգշաբթի, Լիւշոն պիտի վերադառնայ։

ԲԱՐԻԶ.— Առեւտրական նախկին նախարար Մ. Ժիւլ Ռիշ եւ արտաքին գործոց նախկին նախարար Մ. Ֆլուրէս մասնակից են ֆրանքֆուրտեան պանքային ձախողուածին։ Ատոնք վարիչներն են նոյն պանքային։

—Զինու կառավարութիւնը ետ կանչեց Բարիզի իր դեսպանը՝ Նուրէնկ, որուն յաջորդ կարգուեցաւ Զէնկ-Թունքօ։

—Առնուած լուրերուն նայելով, ստոյգ չէ այն տեղեկութիւնը թէ անգլիական զինուորներ Բէլճիքայի եզերքները։ Բոլորովին սխալ է այն լուրը թէ նաւագները ցամաք եւած ըլլան։ Անգլիացիներուն հրամանով Բէլճիքայի մէջ Սիամի դրօշին տեղ պարզուեցաւ տեղւոյն իշխանին դրօշը։

ՊՈՒԷՐԼԻՇ.— Ռումանիոյ մաքսային հասոյթները զգեստոսին 350,000 ֆր. աւելի եղան։ Ապրիլ 1էն օգոստոս 31 հասոյթներուն յաւելումը հասաւ 2,400,000 ֆր ի։

ԱԹԷՆՔ.— Ցունաստանի թագուհին որ Խրիստոֆ իշխանին հետ Ռուսիա մեկնած է, հոկտ. 10ին Աթէնք պիտի դառնայ։ Եորկիոս թագաւորը, Լոնտոն ու Վիէննա երթալէ ետքը, հոկտ 15ին Աթէնք պիտի դառնայ։

ՍԻՐԻԱ.— Հոս գումարուած նաւային համաժողովը առաջ կը տանի իր աշխատութիւնները, որպէսզի առեւտրական նաւերուն յատուկ նաւապետներ հասցնելու համար վարժարաններ հաստատել, նաւերու գրաւին վերաբերեալ օրէնքը բարեփոխել եւ նաւային պանքա մը հիմնել։

ՀՌՈՄ Իտալիոյ թագաւորը Իտալական թագ պատուանշանը չնորհեց անթել հեռագրի հեղինակ Մ. Մարքոնիի։

ԲԱՐԻԶ —Բարիզցի նկարիչ մը, էթրբթայի մէջ, ուէվոլվերով սպաննեց Բարիզցի սեղանաւոր Մ. Լիւսիէն Տաֆիը, եւ յետոյ անձնասպան եղաւ ոստիկանութեան։ Ոճրին չարժառիթն է նկարիչին կնոջ ապօրէն յարաբերութիւնը։

ԲԵՌԵՐՍԿՈՒՐԿ.— Ռուսիոյ կայսեր կողմէ Պապին արուելիք այցելութեան համար կատարուած բանակցութիւնները խըզուեցան, վասն զի Զարը չընդունեց վատիկանի արարողութիւնները։

ՀՌՈՄ։— Լէոն ԺԳ. Պապը ընդունեց Քանատայի նախարարապետ Սըր Ուիլֆրիտ Լորիէն։

ԹԷՎԱԺԻՀԱԹ

Տէֆթերը Խագանի Նէզարէթը ճէլիլէսի տէօրտիւնիւր չիպէսի պաշքթաթիպի սատաէթլու Հիլմի էֆ. հազրէթլէրինէ Թէրֆիէն ըիւթպէի Ուլէա պընՇիֆ էվվէլի։

Հիւսը խըստէթլէրինէ մէպնի Խաղինէի Խասսա Շահանէ էմլաքը Հիւմայուն պիրինճի չիպէ միւտիր մուավինի իզզէթլու նուրի պէյլէ ըիւսումաթ էմանէթ ճէլիլէսի սէրկի գալէմի միմէյյիզի Համտի վէ էմլաքը Հիւմայուն միեֆթթիչլերինտէն Մէհմէտ պէյլերէ ըիւթպէի միեֆէմայիզ թէվճիհ պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ բարձր Խորհուրդին երէկուան նիստին ներկայ չկրցան գրտնուիլ Արդարութեան նախարար Բարձր. Ապտիւրրահման փաշա և Կրթական նախարար Վահտ. Ճէլալ պէյ, իրենց տկարութեան պատճառով։

ՆԻԲՈԼԱ ՆԻԲՈԼԱՑԷՎԻՉ ռուս մեծ դուքսը յառաջիկայ շաբաթ Պոլիս կը սպասուի։

Ն. Բարձրութիւնը արդէն քանի մը տարի առաջ հոս եկած էր անգամ մը։

ՍԵՐՊԻՈՑ թագուհիին ծննդեան տարեդարձին առթիւ, երէկ առտու գոհաբանական արարողութիւն մը կատարուեցաւ Սերպիոյ դեսպանատան մատուռին մէջ, ի ներկայութեան դեսպան Սավա Կրուիչ զօրավարին, իր ընտանիքին, դեսպանատան պաշտօնեաներուն և սերպ գաղութին։

Արարողութիւններէն ետք դեսպանը ընդունելութիւն մը կատարեց և չքեղ ճաշ մը տուաւ ներկաներուն։

ՕՍՄ. ՆԱԻԱՏՈՐՄԸ.— Գերմանական «Հէլա» յածաւորակին նման չինուելիք Օսմ. երկու յածանաւերը Քրուբի նաւագործարանին պիտի յանձնարարուի Վհհ. Սուլթանին հրամանով։ Այդ տարիս բանակցութիւններ սկսուած են նոյն գործարանին Պոլսոյ ներկայացուցիչին հետ։

Ամերիկայի Սթամբ նաւարանին մէջ չինուած «Մէճիտիյէ» յածանաւն ալ մօտ ատենէն ծովը կ'իջեցուի։

ԱՅԻՕՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ հրկիզեալներուն նպաստահաւաք յանձնաժողովը Դալաթիոյ սակարանին վարչութեան 5000 ղր. արժէքով նպաստի տոմսեր ղրկեց։

—Նոյն հրկիզեալներուն ի նպաստ Տիկ. Թէտէաքի նուագահանդէս մը պիտի տայ Սը Ռիմբր Բալասի մէջ։

ՍԵՐՊԻԱԿԱՆ դեսպան Մ. Սավա Կրուիչ, նոյն պաշտօնով Բարիզ պիտի փոխադրուի, կ'ըսեն սերպ Թերթերը։

ԿԻՒԼՀԱՆԷԻ Հիւանդանոցին մէջ նորանոր կարգադրութիւններ մտցուած են։ Պաշտօնապէս կը ծանուցուի որ թէ ոչ և է ծննդաբեր կին դժուարութեան ենթարկուի, և այդ մասին դիմում ըլլայ հիւանդանոցին, մանկաբարձ բժիշկ մը պիտի ղրկուի անմիջապէս հիւանդին զգնելու համար։ Ակիզ զատ հոն դիմող բոլոր ծննդաբեր կիները ձրիաբար կը դարմանուին։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.— Ռումանիա իր երկրին մէջ գտնուած պուլկարական մասաւոր վարժարանները փակած ըլլալով, այդ դպրոցներուն աշակերտները Սոֆիա և Ռուսճուգ ղրկուեցան։

ԱԿԲՈՂԻՏԵԱՆ տխտերը Ատանայի նահանգին մէջ ճարտար ըլլալով, քանի մը մասնագէտ բժիշկներ ուղարկուեցան հոն։

ՀՆԱԽՕՍԱԿԱՆ.— Արկոսի մէջ կատարուած պեղումները արժէքաւոր հնութիւններ երեւան հանած են։ Բիւզանդական տաճար մը մէջտեղ հանուած է։ երկու ստորերկայ դամբաններով, և հին Բիւզանդեան և Հելլենական ժամանակներու արձանագրութիւններով։ Գտնուած է նոյնպէս դեղագործական դիքին, Եսքիւլապի մէկ մարմարեայ փոքրիկ արձանը, որու վրայ կը գալարի օձ մը։ Երեւան ելած են նոյնպէս անգլուխ արձանիկ մը, կնոջ անձնիք մը, Աբոլոնի արձանագրութիւնը յիշեցնող արձագրութիւնով մը։ Այս հնութիւնները Աթէնք ղրկուած են։

ԶԼԹԻՆԷԻ ռուս դեսպանին մեկնումին առթիւով, երէկ գիշեր անոր ի պատիւ չքեղ հացկերոյթի մը տրուեցաւ Թարպիոյ մէջ, ռուս բարձր պաշտօնատարներուն կողմէ։

ԺԱՄԱՆՈՒՄ.— Էնկիւրիի նահանգին երկրագործական քննիչ Մանուկ էֆ. արձակուրդով Պոլիս եկաւ։

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ.— Կառավարական պաշտօնի մը ընտրուած անձի մը ընտրութեան տեղեկագրին, ասկից վերջ անպատճառ բացատրութեան գիր մը կղրկել որոշուեցաւ։

ՀԱՑՏԱՐ-ՓԱՇԱՑԻ բժշկական նուրաչէն վարժարանին ծովահայեաց գեղնին մէջ գտնուած սպանդանոցը և ուրիշ չէնքերը, 124,500 ղրուշով պիտի գնուին կառավարութեան կողմէ։ այդ գեղինը բուսաբանական պարտէզի վերածելու համար։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարութիւնը ազդարարեց բոլոր եւմտական պաշտօնեաներուն, որպէս զի զինուորական սպառազինման տուրքէն ոչ է դրամ ուրիշ նպատակի չգործածուի։

ՕՍՄ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ մէջ այս տարի բացուած գիտական ճիւղի դասարանին չափագիտութեան ուսուցիչ կարգուեցաւ Յովսէփ էֆ. Եուսուֆեան։

ԾԽՍԽՈՏԻ Բէժիին վարչական ժողովը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց կարեւոր բարեփոխութիւններ ընել պատրաստ սիկառի այլ և այլ տեսակներուն մասին։

ԱԻԱՁԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ.— Պուլկարական թերթ մը կ'ըսէ թէ Պուլկար ժողովուրդը մեծ յուսահատութեան մէջ է աւազակներէն կրած նեղութիւններուն պատճառով։ Ժողովուրդը գիւղի տօնավաճառնոյ չկրնար յաճախել, ուր արդէն չեն յաճախեր վաճառականները։

ՋՐՀԱՆՆԵՐ.— Պետական Խորհուրդը քննեց գաւառներու թաղապետութեանց համար հրդեհի ջրհաններու գնման մասին մատուցուած ծրագիր մը։ Այդ ծրագիրին մէջ կ'ըսուի թէ թաղապետութեանց՝ Բէյսթէն 50 ոսկիի գնած ջրհանները, 25 ոսկիով կարելի է չինել Արնեստից գործարանի մէջ։

ԲՕԼԷՐԱ.— Եգիպտոսի մէջ առի՛ օր քոլերայէ ընդամէնը 726 դէպք և 609 մահ պատահած են։

Իսկ ժամանակէ Ալէքսանդրիոյ մէջ 2 դէպք և մէկ մահ։

— Եգիպտոսի մէջ 16էն 22 սեպտ. քոլէրայէ ընդամէնը 6446 դէպք և 5739 մահ պատահած է։

Իսկ յուլիս 15էն մինչեւ 22 սեպտ. 31,966 դէպք և 26444 մահ։

ՏԷՐՏԷՐՆԵՐԸ. Ցունաց Պատրիարքը Սինօգին որոշումով չրջաբերական մը ուղղեց Սելանիկի. Մանաստիրի թեմերուն, ինչպէս նաեւ Փոքր Ասիայի մետրապոլիտներուն, ծանուցանելով որ քահանայութեան թեկնածուներուն մէջ նախապատուութիւն տրուի դասարարակներուն և ուսուցիչներուն իսկ ասոնց մէջէն՝ ալ անոնց՝ որոնք երկրին լեզուին տեղեակ են։

ՃԻՊՐԷՆԵՐԸ.—Քրքը Քիլիսէ բնակող ԱպաՁը օղլու Քօնթանթին, գործիք մը հնարեր է, որով 100 օխա խաղողի չի էն (ճիպրէ) 2 օխա և 100 օխա գինի մրուրէն 10 օխա գինեմրուր (քրէմ տը թարթր) կը հանէ։ Ցիչեղ դիմումը բրած է Զեռնհաս պաշտօնարանին յայտնելով թէ պատրաստ է ամսօրեայ մը ալեխտիլ այդ գործին։ Խնդիրը նկատողութեան պիտի առնուի։

ՀՐԵԱՆՆԵՐԸ.— Լիվրբուլի Իսլամ հասարակութեան պետը Ապտուլլա Կիւլիամ էֆ. վերջերս բանախօսութիւն մը ըրաւ Թուրքիոյ մէջ հրեաներուն ունեցած առանձնաշնորհակալ դիրքին վրայ։ Թուած է այն ամէն առաւելութիւնները զորս կը վայելեն Վեհ. Սուլթանին բարձր հովանաւորութեան տակ զորս ոչ մէկ տեղ գտած են, և իբր օրինակ մէջ կը բերէ Սելանիկի մէջ հրեաներուն բարգաւաճ վիճակը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱԻԱՐԱՔԻՆԸ երէկ Ցունաստանի Փալէռի նաւահանգիստը պիտի ժամաւէր։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ վարժարանին ուսանողներու արտադրութեանց ցուցահանդէսը երէկ բացուեցաւ նոյն վարժարանին սրահին մէջ։

ՊԼԷՐՈՒԹԻ քարափին եզերքը երկաթէ վանդակապատ մը պիտի քաշուի՝ մաքսանենգութեան առաջքը առնելու համար։

ՑՈՑՆ ԲԱՐԵԲԱՐՆԵՐ.— Պրուսայի յոյն հասարակութիւնը դիմում բրած էր սեղանաւոր Մ. Եվեէնիտիսի, որպէս զի իր ծախքով չինուելիք աղջկանց մանչերու վարժարանները միեւնոյն չէնքին մէջ ըլլան։ Բարեբարը ընդուներ է այդ առաջարկը յայտնելով թէ չինութեան բոլոր ծախքը 1900 ոսկին կը ստանձնէ, պայմանաւ որ մանչերու վարժարանին համար հանգանակուած 1080 ոսկին դրամատուն մը դրուի իբրեւ դպրոցներուն դրամագլուխ։ Շինուելիք դպրոցները բարեբարին անունով պիտի կոչուին երեք։

ՕՃԱՌՆԵՐԸ.— Օճառի վաճառականները աղերագիրով մը ուշադրութիւն դարձնել կը խնդրեն Ղալաթիոյ մէջ չինուած օճառներուն վրայ որոնք իրենց անչափ պատրաստութիւնովը օճառի առեւտուրին վնասելու բնոյթն ունին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՆԱՆՆ.—Մեծ շուկայի Մաքսանքլար Դարուի կողմը հաստատուած վաճառական Լէոն Բալաքիրգեան, սրնանկ հուչակուեցաւ։ Դատարանին անդամներէն Եանքօ էֆ. Փիւժ քօմիսէր իսկ փաստաբան Ֆուատ և Ավնի էֆէն. տիները առժամեայ սէնիք կարգուեցան։

ՓՈԹՈՐԻԿ.—Կիր. օրէն ի վեր փչող սոսկալի հովը մինչեւ երէկ առաւօտ շարունակուեցաւ, իսկ անձրեւը մերթ ընդ մերթ կուգայ տակաւին։ Փոթորիկէն կոտրած են Ենիմահալլէի տուներուն մեծ մասին կղմինարները։

—Սեւ ծովին մէջ չատ սաստիկ է փոթորիկը։ Ռումանական շոգենաւը չի կրնալով նեղուցէն անցնել ետ դարձաւ առջի օր, և երէկ նորէն ճամբայ ելաւ։ Կ'ըսուի թէ ծովի արկածներ պատահած են Սեւ ծովին մէջ։

—Առջի օր, Սէրայ-Պուրնուի առջեւ փոթորիկէն մակոյկ մը չրջեցաւ և նաւավարը խեղդուեցաւ։

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ.— Առջի առաւ, Մախսուտէի մէկ շոգենաւին ղէկը աւրուեցաւ Մեծ Կղզիին մօտ։ Քիչ մը նորոգութենէ ետք կրցաւ Մեծ Կղզիին մօտենալ և ճամբայ ելաւ, բայց նորէն աւրուելով փոխանակ Հէյպէլի հանդիպելու Պոլիս եկաւ։

—Նոյն ընկերութեան Ֆէրրանն ալ առի առաւ Գատրգիւղէն 20 վայրկան ուշ ելաւ, որովհետև հնոցպանները քնացած էին և կրակ չէին վառած։

ԳՈՂ.—Խագիւղ, Գարաղամ, Ցավհանէս աղայի հարմանին բանուորներէն Նիկողոս Գէորգեան անուն անձին 4 օսմ. ոսկին և 32 ղրշ. գողցուեցաւ, երբ այս վերջինը գրպանէն բան մը հանելու միջոցին մօտի սեղանին վրայ դրած էր իր քսակը։

—Զաքմաքճիլարի մէջ գերման յանձնակատար Մ. Հօնձանի 1000 ղրուշ արժողութեամբ մէկ պարկ ֆէրէն Մուսալլայի մէջ սրճեփ Մուսթաֆա երէկ գողնալով փախած ատեն ձերբակալուեցաւ։

ԿՐԿՆԱԿ ՈՃԻՐ.— Եանիայի մէկ գեղեցուհին մէջ Բէճէպ և Մէհմէտ Ալի էֆ.ները վէճի մը կը բռնուին ինքնամարտ կնկան մը պատճառով։ Խնդիրը արիւնոտ կռիւի մը կը վերածուի և այն միջոցին երբ Բէճէպ կը յարձակէր միւսին վրայ, ուրիշ անձ մը զայն կասեցնելու համար հրազէնը անոր կը բռնէ։ Սակայն գնդակը կ'արձակուի և անցնելով Բէճէպի կուրծքէն կ'երթայ կը վիրաւորէ նաև Մէհմէտ Ալին որ նոյն միջոցին ոտքի ելած էր։ Ոճրագործը կը ձերբակալուի և վիրաւորները կը մեռնին։

ՀԷՑՊԷԼԻԻ մէջ հրդեհէն այրած տուներուն թիւն է երեսունը հինգ, բոլորն ալ փայտաշէն։ Հրդեհին պատճառը եղած է տանտիրոջ բացակայութեան ատեն լամբարին բռնկիլը։ Ինչպէս երէկ գրած էինք, միայն մէկ տան կարասիները ապահովագրուած էին։

ԵՐԿԱԹՇՆԱՐԻ.—Առջի օր Զէրքէշի մէջ երկրաշարժի թեթեւ ցնցում մը զգացուած է։ Վնաս չկայ։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

24 Սեպտ. 1902

Ֆրանս. 3%	(3% Français)	100 07
Բէժի	(Tab. Turcs)	357 —
Գոնսոլիտ.	(R. Turque D.)	28 65
Երկաթուղի	(Lots Turcs)	122 75
Պանգ. Օթթ.	1 52 (Banque Ott.)	584 —
Թրանսվալ	(Transvaal)	142 50

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»ՆԻՆ ԹԷՖԹՐԻԴԱՍԸ (82)

ՄԻԻՍԹԱՆԹԸԳԸՆ ԷՍՐԱՐԸ

ՄԻՒԷԼԼԻՏԻ

ԲԻԷՐ ՏԷԼԳՈՒՐ

ԱԼԻՍ

Ունկարրան հէքսի իսթիեարրն նախրը տրգգաթէրը ճէլգ իթտի վէ պիր լոյ տուշիւնէրէք պու իքի կէնճլէրին պիր պիրինէ օլան իրթիպաթրն վիճուարնա հիւքմ իտիպ, հէնուզ գէրը իլէ տրպարրնտա թէպթի իտէն սեօզլէրէն էնճամբքեարէ վասրլ օլմուշ տր։ Թօնու՝ Մագսիմի սէվտիեինտէն, մասլանթ բէք վէխիմ իտի. Մագսիմին, սէվիմէզ չօճուգ օլտուղունտան տէնին, անճագ գէրշնրն սէվտիեի տտէմ պիր միւճիրմ վէ եախօտ պէօյէ ատտ օլունուր իտի։ Նէ՞ եարմագ իգթիպա իտէր, պու մուհապպէթլէ կիւլէշմէլի՞մի, պու աշգը գէրշնրն գալպինտէն սէպ իթմէք իչուն օղրաշմալը՞ մը, եօգսա ագրլանէ սեօզլէրլէ եանլը օլտուղունը պիլտիրմէլի՞ մի։

Իսթիեար գէրշնրն իչլի օլտուղունը պիլիր իտի, վէ արալարրնտա պիր ղրտտիեէթին թէսավվուր օլունմասը մուհալ իտի։ Հալպու՝ քի, գարար վէրմէղտէն էվվէլ պու մուհապպէթին տէրեճէսինի անլամագ իգթիղա իթտիկինտէն, գէրշնրն եիւրէեինի նէ զաքէթլէ իսգանտիլ իթմէք լազըմ իտի, պէտքի Ալիս տէ աշգնրնրն տէրեճէի չիտտէթինտէ եանլըմը՞ իտի։ Եկէր պէօյէ օլսա իտի ալէա օլանագ իտի, իսթիեարրն զաննը տօղրու օլուպ, գէրշնրն՝ Մագսիմի զիեատէս՝ յէ սէվիեօր իսկ, արթըգ գարշը տուրմագլըգ սէմէրեսիզ գալանագ իտուկինտէն, մէրգումէ նին թեան քարդ մը՞ղրկած է Ս. Պատրիարք հօր, որ Պարսից շահին ծննդեան տարեդարձին առթիւ շնորհաւորութեան գացած էր։

ՊԱԼԱԹԻ թաղեցիներէն մէկ քանիներ խնդրագրով մը Պատրիարքարանը դիմելով նորէն, թաղ. խորհրդոյ ընտրութեան փութացումը ուզած են։

ԱՐՄԱՇԻ դպրվանուց խնամակալութեան խնդրանքը Տ. Մկրտիչ Աեպս. Վեհապետեան պիտի պատրաստէ, յառաջիկայ կիրակի Ս. Խաչի տօնին առթիւ, Պալաթի եկեղեցիին մէջ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ խորհրդոյ անդամներէն Տոքթ. Վահրամ էֆ Թորգոմեան, Յակոբ էֆ. Գուրգէն, Սահակ էֆ. Կուրտիկեան, և գիւանադպիր Գառնիկ էֆէնտի Հայկեան Խագիւղ պիտի երթան թաղային վարժարանը այցելելու համար։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ Խարհուրդը թէեւ հրաւիրուած էր երէկ իր սովորական նիստը ընելու, բայց օդին խստութեան պատճառաւ չկրնալով անդամներու մեծամասնութիւն կազմել, նիստը տեղի չունեցաւ։ Միայն Շերիհեան և Իսմիրեան էֆ.ները ներկայ էին, որոնք օրակարգի հարցերը ուսումնասիրեցին և մեկնեցան։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ պաշտօնէութեան կողմէ Քաղ. Ժողովին մատուցուած հաւաքական գիրը՝ յանձնուեցաւ Տնտես. Խորհրդոյ, Պատրիարքարանի մէջ հաստատեալ խնայողութեան արնտուկին տեղ, հանգստեան անտուկ մը հաստատուելու և անոր վերաբերեալ կանոնագիր մը պատրաստելու համար։

ԳՐԱՄ էինՔ թէ Կէտիկ փաշայէն 2 աղջիկներ Օրք. Մարիամ և Աղաւնի Քեսէեան, մարպեռութեան դիմած էին. ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկացնեն մեզ թէ, թէեւ մայրպետ մը կը ջանայ զիրենք համոզել, մարպեռութիւնը ընդունելու, սակայն ո՛չ իրենք և ո՛չ ալ իրենց ծնողքը հաւանութիւն կը յայտնեն։

ԳՍՏՐ ԳԻՒՂԻ Արամ. վարժարանը ատենէ մը ի վեր, հոգաբարձային անվերջ կարգադրութիւններու տարբ հանդիպացած ըլլալուն, չատ չանգրբզգըռուիլ չի տար ներքին բարեկարգութեան խնդրով։ Հսկողութեան գործն ալ նուազ խնդրական հանգամանքով մը չէ որ կը ներկայանայ։ Եւ ճիշդ ասոր համար է որ աղաքը իրարու հետ կը ծեծկուին՝ ձայն հանող չըլլար, եկեղեցիին բակը աղմուկ կը հանեն, նորէն խուլ կ'ըլլան, իրար «պատին կը զարնեն» և ակառնին կը թափի...։ դարձեալ չեն հսկեր։

Վերջին թարմ անցքը՝ դեռ չաթթ օր պատահած՝ մանկապարտէզի բաժնին մէջ, զրօսանքի ատեն, ուշագրաւ կրնայ նկատուիլ։ Մանօթ ատամնաբոյժ Տատրեան էֆ.ի զաւակը իր հասակակիցներէն մէկուն կողմէ անինայ կը գանկոծուի ակռան վրայ տալու չափ խստութեամբ ու անտեսին օգնութեամբ տուն տարուած ատեն չի մոռցուիր բարեկաղդաբար կոտրած ակռան թուղթի կտորի մը մէջ փաթթելով հետը զրկել, անչուշտ մանկապարտիզպանուհիի ջերմ հոգածութեամբ մը(՞՞՞)։ Գոնէ ատամնաբոյժ-հոգաբարձու էֆ.ն դպրոցը գտնուելու չէ՞ր այգ տագնապալի վայրկեանին, տղեկին պէտք եղած դարմանները ընելու համար։

Երեսակայեցէք որ այդ պզտիկը անցեալ տարի ալ գլխէն վիրաւորուած տուն զրկուեր է։ Ու դեռ կ'ելլեն կը պռնան որ դպրոցը սանկ է, դպրոցը նանկ է (՞՞՞)։ Եւ անա աղուն տուն բերուելէն վերջ մայրը յուզմէն նեղուած, հայրը պատահածին առջեւ սաստիկ անձկոտած՝ չուարուն վիճակի մը մէջ էն։

Այս կարգի անցքեր չպիտի դիպէին անշուշտ եթէ վարժարանին տնօրինութիւնը գոնէ քիչ մը հոգ տարած ըլլար հսկողութեան լուրջ գործին և ամենապզտիկ զանցառութիւն մը այս մասին՝ իր արդար պատիժին համապատասխաներ։ Բայց որո՞ւ կ'ըսես։ Հոգաբարձութիւնը ատոնց առաջքը առնելու միջոցներուն վրայ դարձնելու չէ՞ քիչ մըն ալ իր ուշադրութիւնը...։

Աւելորդ չէ այս առթիւ ուրիշ ան տեղութիւն մըն ալ մատնանշելը։ Ժամերգութեան ատեն՝ սրբ. վայրին խորհրդաւորութեան հանդէպ պատկառոտ վերաբերում մը ունենալը պարագայ մըն է զոր ամենքնիս ալ յարգելու ենք անխտիր։

Բայց այս կէտն ալ չատ նկատողութեան չառնուիր Դատարգիւղի մէջ։ Ինծի կը թուի թէ, նոյն իսկ պարզ երեւոյթներու միտք մը, հոգեբան աչք մը, անմիջապէս կրնայ գաղաբար կազմած ըլլալ այս ինչ եկեղեցիին կամ այն ինչ դպրոցին գործունէութեան աւելի կամ պակաս նպաստաւոր հանգամանքին վրայ, եթէ... փողոցի դունն, փակէն կամ պարտէզն սկսի քննել իրուն վիճակը։ Զիրք՝ ոսկորէն զանազանելու եղանակ մը, հաւատացէք։— Այս հայեցակէտէն մեկնելով, գիւղիս թաղ. գործերու վիճակը վարդագոյն տեսնելու բարեբաղդութիւնը չպիտի կրնար ունենալ Դատարգիւղցին։ Երեւակայեցէք անվերջ կայքեր՝ բանկալը, թեթեւ մրափներով մերթ ընդմիջուած, կամ քիչ մը չոսս աչխարհիկ ձեւով նստուած քներ և կամ — փոխադրուելով պահ մը Պէօյիւք Տէրէի ծովեզերքը — ձկնորսիկ վայելումներ՝ կարթին երջանկունակ արձակումին ու որսով հրճուագին վերադարձին հետ... և պիտի ունենաք «կարկտան» տարբերէ բաղկացած թաղականութեան մը կայատառ զարձելու կերպը։

Իր պարզութեան մէջ՝ զղուանք ազդող տարբեր պարագայ մը։ «Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ բանկալէն տարբուած «մաս»ին բաշխելուկերպն է ան։ Տնտես և ժամկոչ դաշնակցած են հոս ոչ թէ մաս բաժնելու այլ... զբաղաբաձանալու համար միայն։ Դպրոցի տղաքներուն «մաս»ին վրայ յարձակումը և յափշտակումը տեսնել կ'արժէ չիտակը, գաղափար ունենալու համար թէ ինչ պայմաններու տակ է որ «ուսման և կրթութեան կաթը կը չամբեն» իրենց՝ վարժապետ և դասատարակ...։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ

Համար 786

Վան, 27 օգոստ. 1902

ՎԱՆԷՆ ՀԵՐՈՒՄ

Առ Պատ. Խմբագրութիւն

«Մանզումէի էֆքեար» լրագրի

«Թաղիկ» օրագրի 425 թիւ թերթին մէջ Վանայ նամակագրի մը մի գրութիւնն հրատարակուած էր, յորում ըսուած էր իբրեւ թէ մենք Ս. Էջմիածնէն վերադառնալէն յետոյ պատմած ըլլանք որ, Խորէն էֆ. Խրիմեան Յայսմաւորներ Ս. Եկեղեցւոյ մատուռի չինութեան կոնդակը խաբէութեամբ ստորագրել տուած է Վեհ. Հայրապետին, որ ի վերջոյ մեզմէ իմանալով եղած խաբէութիւնը յուզուեր և անիծեր է անոր հեղինակները։

Այդ լուրը, Տէր Խմբագիր, գլխովին խայտառակ սուտ մ'է, զոր յանուն արդարութեան կը խնդրենք հերքել։ Շինուելիքը ոչ թէ մատուռ է, որպէս գրած էր նոյն թղթակիցն, այլ Յայսմաւորներ Ս. Եկեղեցւոյ տաճարն, որոյ չինութեան փափաքելով նոյն թաղի ժողովրդեան ամենատուար մի մասն՝ Վանայ Առաջնորդարանի միջոցաւ խնդիր ներկայացուցած էին Ն. Ս. Օծութեան, որ ընդունելով զայն, չնորհ ըրած էր իւր օրհնաձիր կոնդակով արտօնել տաճարի շինութիւնը։ Սոյն կոնդակն ժամանակին թղթատարով առաջնորդարան ղրկուած ըլլալով, հրապարակ կարգացուած է Ս. Եկեղեցւոյն մէջ և ոչթէ գաղտագողի ժողովրդեան մի մասի ձեռքն գտնուած է, որպէս գրած էր նոյն թղթակիցն։

Աղօթարար. Առաջն. Տեղ. Վանայ

ՍԱՀԱԿ ԵՊ. ԲԱԳՐԵՒԱՆԴԵԱՆՑ

ԳԱԼՖԱԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅԻ ՇՈՒՐՋ

Ստացանք հետեւեալ նամակը, որ ստորագրուած է մէկ քանի Խագիւղցիներէ.

Խագիւղ, 11 Սեպտ. 1902

Պատուական օրաթերթիդ 428 թիւին մէջ Գալֆեաեան Որբանոցին նկատմամբ առած տեղեկութեան մէջ կարդացինք յիշեալ Որբանոցին ուսումնական ճիւղին Ռեթէոս էֆ. Թադէոսեանի հսկող կարգուիլը։

Ռեթէոս էֆէնտի Որբանոցին հաստատութեան սկզբնաւորութենէն ի վեր ծանօթ անձնաւորութիւն մ'է, որ վարած է հաստատութեան աւագ ուսուցչութիւնը և միանգամայն իբր փորձառու և ամենեագէտ ոք, հինէն խորհրդական եղած է թէ՛ հանգուցեալ հիմնադիր մօր և թէ՛ հիւանդացեալ մօր. ինք մօտէն գիտէ Որբանոցին յետադիմելուն վիճակին ծնունդ տուող պատճառները, ցոյց տուած է յառաջդիմութեանց միջոցները, որոնց ամուլ մնալուն պատճառաւ վերջերս հրաժարած և հեռացած էր պաշտօնէն։

Հետեւեալը կը յուսանք որ խնամակալ էֆէնտիները ի նկատ առնելով յիշեալ էֆէնտիի ծանօթութիւնները և միանգամայն բարեմասնութիւնները, պիտի հաճին պէտք եղած անօրինութեամբ, իրենց փոխանորդաբար մօտէն հսկող կարգել Որբանոցին վարչական ճիւղերուն։

Կը խնդրենք Պատ. Տնօրէնութենէդ որ հաճիք ներկայ երկտողերնիս հրատարակել Ձեր պատուական օրաթերթին մէջ։

ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

ՄԵՆ. ՎԵՀՈՒՆԻ, Իզմիր.— Ձեր վիպակը ղրկեցէք։ Զկարդացած չենք կրնար դատաստան ընել։ Ցիրանսերէն ընագիրն ալ միասին ղրկեցէք։

ՍՏԱՑԱՆՔ «Հանրագիտակ» պատկերազարդ հանդէսի 30րդ թիւը։

Այս ընտանեկան թերթը իրաւամբ արժանի է ընթերցողներու համակրութեան ու քաջալերութեան, իր սիրուն և ճաշակաւոր պատկերներովն ու զուարճալի նիւթերովը, — կը պարունակէ.

Հայկակի ամուսնութիւնը (արամխասութիւն՝ պատկեր). — Աղջիկներու պատիարակութիւնը (Տիկ. Փ. Հաղարպետեան).— Հրաբխային շարժումը՝ Կեդրոնական Ամերիկայի մէջ. եւն.։

ՍԱՐՐԱՖԻՏԷ

ԳԱԼԱԹԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Էսկ. Ռում տուն ագչ. գաք.	31—02½
» » էն եիւքսէք	31—09
» » էն ալչաղը	31—01
Ռումէլի չըմէն. ագչմ գրնտ.	119—⅝
» » էն եիւքսէք	120—⅜
» » էն ալչաղը	119—⅝

ՊԱՆԳԱ ԱԳՓՍԻՕՆԼԱՐԸ

Բէժի ագսիոնը Օս. փր.	—
Սիկարէթ Ա.	0—21
» Բ.	—90
Թրամվայ	5—45
Ժուխանա	1—35
Օպլիկասիոն Թրամվայ	496—
Ասիւրանս	3—75
Գօրբօրասիոն	0—08
Գոմմէրսիալ	0—09
Լօրիօմ	73—50
Պանգ Նասիոնալ որ Կրէդ	415—50
Թրանսվասալ	147—
Բըխթըմ թահվիլաթը	498—
Անտաօլը չըմ ագսիոնը	10—45

ԱԳՈՂԷԼԵՐԻՆ ՖԻԹՍԱԹԸ

Օսմ. փրաբը 100 ղր. առն	ղր. բր.
Պէյազ մէճիտիյէ ֆարգը	108—01
Մէթալիք	102—25
Ինկիլիզ փրաբը	110—03
Ֆրանսըզ ալթունը	87—18
Բօլ	90—
Գրէմից ալթունը	51—06
Գարպոն գայմէսի	8—63

—

ԵՎՐՕԲԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Լօնտրա 23 սեպտեմբեր

Ինկ. էհսամը Ինկ. լիրաը	93—18
Օսմ. էհսամը գաբանաը	28—50
» » Բ	54—75
« » Գ	30—50
Օսմանլը Պանգաը	13—25
Մըսրը Տուլ. մութթահը սէ	108—50
Պուլկար խթիդրազը	93—25
Դամպիս Բարիզ 3 այ վասէ	25—35
Թրանսվասալ	5—75
Շարթրէթ	3—22

Բարիզ 23 սեպտ.

Ֆրնս էսհ. 3% ֆր.	100—
Եէնի Օսմ. էսհամը գաբանաը	28—80
Բուսմէլի չըմէնարիֆէրի	124—
Իթալիա էսհամը	102—50
Բուխարիթ Թիւրք	583
Օսմանիյէ	470—
Ֆուսա Օթթոման	511—
Սբանեոլ	86—70
Թրանսվալ	147—
Էմիրսիէն իւնիֆիէ	110—80
Շարթրէթ	84—

ՄԻԻՍԻՆ ՍԷՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ա.

...«Այն ատեն, շարունակեց բարեկամս, ասնանք, որոնց դիտաւորութիւնս կը յայտնէի խոր մարար, ատանկ բան մը ընելու անկարող կը նըկատէին զիս։ Բայց պիտի ընէի, եթէ չէի ըրած։ Ու ասիկա, անանկ պարզ միջոցով մը, որուն քիչ մը ձեր խելքը չի հասներ, ազնիւ պարոնս։

«Լա՛ւ. այդ օրէն սկսեալ, ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան իրեն հետեւեցայ։ Զգեցի գործս, ձգեցի խրատները ու բնազդիս անկանոն բայց տիրական առաջնորդութեան հետեւեցայ։ Քիչ մը անհամբերութիւն ունիմ, եթէ չըլա՞ր ատիկա։

«Բարեձեւ տղայ մըն էր հակառակորդս։ Այէն անգամ որ իրեն կը հանդիպէի, չեմ գիտեր ինչո՛ւ, տեսակ մը արգահատանք մը կը զգայի. բայց արգահատանք մը միայն, ուրիշ ոչինչ։

«Եւ ժանինա կը տեսնուէր հետս։ Ու ես օրէ օր տարօրինակ ու սարսափելի գրգիռը կ'ունենայի, իրեն ազնուաբար ըսելու որ,

«—Օրիորդ, դուք ուրիշ մըն ալ կը սիրէք։

«Այն ատեն, գիտէի, թեւերը բացած, աչքերը գոց, աղօթք ընողի դիրքով մը, երդում պիտի ընէր։ Գիտէի ասիկա։ Կամ գէթ կը գուշակէի այսպէս ըլլալիքը։

«Թող սիրէ՛ր, թող ուրիշ մը սիրէ՛ր. ասոր ըսելիք մը չունէի ես. մարդ սիրոյ մէջ ազատ է միշտ։ Բայց ինչո՞ւ պիտի խաբէր զիս. ասիկա՛ էր ահա իմ ցաւս, ասիկա՛ իմ զայրոյթս։

«Պիտի ըսէք որ թեւեւս միւսն էր։ Խաբուողը։ Օհ, իրական փաստերով գիտէի որ ինծի կը խաբէ այս աղջիկը։ Նախ, պզտիկ ակնարկութիւններով իրեն հասկցուցի ինչ պաղիլը։ Ցետոյ, իմ ցաւս իմացուցի նամակով մը, որուն սապէս պատասխանեց. «Պարոն, ներողութիւն։ Ես երբեք գրած չեմ որ կ'ատեմ զքեզ։ Միայն, ինչպէս որ ազնիւ կը յիշեմ, գրած էի թէ չէ՞ որ էրբ էեղ, ա՛լ ասլի պէս։ Ասիկա ըսել չէ թէ քեզ կ'ատեմ։ Զը սիրելը երբեք ատել չէ, բարեկամ։ Կեանքիս մէջ քաջուս

ԱՐԻՍՏՈՆ ԹԱՆԱՐ

թիւնը պիտի չունենամ զքեզ ատելու։ Բայց չը սիրե՛լ.—Թերեւս...»։ Ըսէ՛ք, եթէ դուք ըլլայիք տեղս, ինչ կ'ընէիք։

«Սակայն օրքան կը պաղէր ան ինչ, այնքան ես անոր կը կապուէի ուժով, ընդանցիկ չդիպայի մը օղակներուն պէս։ Միշտ այսպէս ենք մենք արդէն։ Շատ անգամ կը սիրենք ա-նիկա, որ չի սիրեր մեզ կամ անկարելի է որ սիրէ։ Խենդենալս կուգար։ Բան մը ըրած չունէի. իր քմահաճոյքներուն տեղի կուտայի խոնարհաբար, առանց ընդդիմութեան։

«Ու պաղած ձեռքերս քունքերուս տանելով, կսկսէի խորհիլ կատաղօրէն։

Բ.

«Զկրցայ։ Ինծի ցաւ չպատճառեց սակայն այս սկարութիւնս։

«Այսպէս տպրեցայ տարի մը։

«Կը տեսնէի որ անունս կը սիրեն իրար։ Հիմա զիս լքած կ'երեւէր ալ ուս։ Իմացայ որ պիտի նշանուին ալ։ Դալ մը, տարօրինակ սարսուռ մը չըզգացի այս անգամ։ Ընդհակառակը, բնական կը գտնէի այդ երկուքին միաւորութիւնը։ Սրտիս վրայ զարմացում մը ունեցայ միայն։ Ի՛նչպէս ալ կրցաւ մոռնալ այն հրալի դէմքը, որուն հրապոյրն ու աղուորութիւնը ե-բեւակայելու համար մարդ քիչ մը ե-բազող ըլլալու է։

«Նկարիլս տուի ինքզինքս։ Խորհելու եղանակներ, դիտելու, զբաղելու կերպեր կը սորվէի, ու ասոնք ամէնը այն յուսահատութեան միջոցով, որ երակներուս մէջ ներարկուած էր ցաւագին օրէն։

«Ատկէ ձիշտ երկու տարիուկէս վերջն էր որ իտալուհիի մը հետ ամուսնացայ։ Ազուորիկ աղջիկ մըն էր տառած ատենս։ Վերջէն սկսաւ եթէ ոչ ազեղնալ, գոնէ իր աղուորութիւնը կորսնցնել։ Կը սիրէի զինքը սակայն։ Իր մէջ ճշմարիտ բարեկամուհի մը կը գտնէի։

«Օր մը, նկարած պատկերներս աչքէ անցուցած պահուն, հանդիպեցաւ հոլանի ու չարաճճի աղջկան մը նկարին։

—«Ո՞վ է ասա, պոռաց երեսս ի վեր։ Ու ապշութիւնս նշմարելով, աւելցուց.

—«Զը հանեցայ այս պատկերին։

«Ու անկիւն մը նետեց։

«Զբարկացայ։

«—Օրինակ մըն է ատիկա, աղուորս, ըսի յամրաբար, կակազելով, վրաս սոսկալի նայուածք մը գամելով, դուրս սպրդեցաւ Իտա։

«Իրաւ որ չէի սիրեր ալ Ժանինան։ Եւ կրնայի մինչ իմ վեհանձն ոգւոյ առնուող ընաւորութեանս մէջ, սիրել անանկ աղջիկ մը, որ զիս խաբած ու տառապեցուցած էր բաւական ատեն։

«Նկարը, որուն չէր հաւնէր կինս, Ժանիննայինն էր։ Անոր զմայլելի մարմինն էր, անո՛ր պաշտելի կուրծքը, անոր առատ ու յորդ մազերը։

«Ինչ եղաք եղբօրորդիս սենեակը մտնելով, ըսաւ լալով.

«—Մտամս կուլայ կոր, հօրեղբայր։

Գ.

«Նկարը առնելով քովը վազեցի անմիջապէս։ Գաւանքներ շռայլեցի։ Եւտոյ արցունքները սրբեցի, ինչպէս որ պիտի ընէի չարաճճի ժողկին։

«Եւ պատկերը ցոյց տալով, ըսի աղապատանքով.

«—Այդ ամէնը ասո՞ր համար։

«Ու կտոր կտոր ըրի զայն։

«Պատռելս տրգիլելու համար ձեռքը երկարեց։ Եւ ըսաւ խրութեամբ.

—«Ինչո՞ւ պատռեցիր։ Ցաջող նկար մըն էր։

«Եւ իր երկար ու նիհար մարմինը կանգնեցնելով, աւելցուց խնդրելով.

«—Եթէ կը սիրես զիս, ըսէ՛, ո՛վ էր ան։

«Միշտ խաբեցի զինքը, չեմ գիտեր ամօթէս թէ վրէժխնդրութենէս, Ժանիննային անունը երբեք կնոջս չյայտնելով։

«Բայց հիմա զղջացեր եմ, բարեկամ, հիմա որ երկուքին միասակը միա՛ն կը պահեմ սրտիս մէջ»։

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՆՔ ԱՅՍ ՆԱՄԱԿԸ

Անցած տարի բաւական բաներ գրուեցան ու խօսուեցան Վանի Վարագայ որբանոցին ու անոր տեսուչ Գուլօղլուեանի նկատմամբ։ Գործը նոյն իսկ Պատրիարքարանի շրջանակին մէջ ալ ծեծուեցաւ եւ վերջացաւ Գուլօղլուեանի պաշտօնէն հեռանալովը։ Ցիշեալ տեսուչը, որ այն ատեն, գործին տաք ժամանակը բնաւ չչանցաց իսկզիսէ-ը արդարացնել բերթերու մէջ, հիմա բացատրութիւն մը կը դրկէ այս գործին նկատմամբ եւ «Մանզումէ»ի ասանկ պարագաներու մէջ ցոյց տուած անկողմնակալութենէն կը սպասէ որ հրատարակենք իր այդ պատասխանը, որպէս զի ընթերցողները առիթ ունենան արդար եւ անկողմնակալ դատաստան մը ընելու այս խնդիրին վրայ։

Ընդհանուր օրէնք է որ վերջին խօսքը միշտ ամբաստանուածին կը տրուի, դիւրացնելու համար անոր անմեղապատասխանութիւնը։ Այս գործին մէջ խնդրոյ առարկայ եղածը պատիւն է ուսուցչի մը, մանաւանդ դպրոցի մը տեսչութիւնը վարող ուսուցչի մը։ Ամէն պարագայի մէջ այդ պատիւը իր տեղը տանիլ ամէնին ալ առ հասարակ բաղձանքն է։ Ուսուցչութեան պատիւը բարձր պահելու, եւ անուանարկ եղած անձի մը պատիւը փրկելու յօժարակամութիւնն է որ հրատարակել կու տայ մեզի այս նամակը։

ՈՎ Է ՏԷՐԱՀՌԶԱԿ

Խիստ երկար համբերութենէ մը վերջ, թող ներէ հասարակութիւնը որ Վարագայ տխրահռչակ (՞) տեսուչն ալ քանի մը խօսքեր ընէ, ոչ այնքան իր հակառակորդներուն պատասխանելու համար, որչափ մեր ողորմելի զարգացումին և կարգ մը բարքերու ազեղ երեւոյթը բացատրելու նպատակաւ։

Ինչպէս ցարդ, այժմ ալ վեհանձնութեան դէմ կը համարեմ ինքզինքս պաշտպանել, և մինչ աւելորդ չէ՞, քանի որ Վարագայ անցուդարձերուն ծագումէն ի վեր քաղաքիս բոլոր պաշտօնական մարմիններն, Առաջնորդը, Վարչութիւնը, վանքին միաբանութիւնը, հոգաբարձութիւնը, քահանայական դասն, թաղականութիւնը, ուսուցիչներն մինչ իսկ հակառակորդներէս չատերն յանուն արդարութեան ու ճշմարտութեան ուժգնապէս կատարեցին այդ պարտքն հանդէպ ուժգնապէս զրպարտող խմբակին։ Կը մնայ ինձ միայն ցուցնել պատճառն ու չարժառիթը այսքան մոլեգնոտ թշնամութեան մը, որ դժբաղդաբար է՛ն ցաւալի վիճակն է որ պիտի պարզէ մեր կարգ մը գործիչներու, հոգաբարձու ազաներու, քահանայ Տէր պապաներու ու բարեհռչակ (՞) վարժապետներու ինկած բարքերուն։

Ըսուած է թէ «խնդրին մէկը քար մը կը ձգէ հորը, քառասուն խելօքներ կը հաւաքուին չեն կրնար դուրս հանել»։ Առածը յատկանշական է այս պարագային կարծուածէն աւելի։ Սուտ ու փուտ տարաձայնութեանց ու վաղուց ի վեր հաստատուած թշնամական զրպարտութեանց ազդեցութեան ներքեւ, Ս. Պատրիարք Հայրն հրաման կ'ընէ Գուլօղլեանը կրկին Վարագէն վար բերել անցեալ սեպտեմբերին, երբ Հոգաբարձութեան որոշմամբ, Վարչութեան հաճութեամբ և Նորին Ամենապատուութեան անցեալ տարւոյ Յուս. 30 և Օգոստ. 18 հրամանագրերուն տրամադրութեանց համաձայն, վերստանձնած էր նա իր պաշտօնը Վարագայ Որբանոցին մէջ։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ Նորին Ամենն. Սրբազնութիւնը մէկ ամսուան մէջ իր հրամանը կը փոխէ. ահա թէ ինչպէս կ'ըլլայ.— Վասն զի Հոգաբարձութեան տեղապահն Գրիգոր էֆ. անհարկի վէճ մը կը յարուցանէ իր ընկերներուն հետ, երբ ասոնք կ'առաջարկեն Յայկազանները Տնօրէնն Վարագ տանիլ և անոր տեղն անցուցեալ ալ Գուլօղլեանը, որուն անմեղութեան վրայ ա՛լ համոզում գոյացուցած էին։ Խնդիր չյարուցանելու համար Հոգաբարձութիւնը անգամ մ'ալ կը համակերպի Ատենապետի քմահաճոյքին և առաջարկն մէկ կողմ կը թողուի։ Յաջորդ ժողովին կ'առաջարկուի Գուլօղլեանը վերակոչել ի Վարագ. Գափամաճեան, որ ցայսվայր ինքզինքը ամէնէն աւելի Գուլօղլեանի հակառակորդ կը զգայ, և 1901 Մարտ 24 թուով մէկ երկու Պոլսական թերթերուն մէջ հրատարակուած անստորագիր ու զրպարտիչ գրութեանց դէմ զայրացած կը ցուցնէր, ամէնէն առաջ կուտայ իր քուէն զրպարտեալ տեսուչն վերակոչելու իր պաշտօնին առժամանակեայ տեսուչ Պ. Բարսղամեանին հետ, հաւասար ամսաթոշակ որոշելով երկոցունց. ընկերներէ բոլորն ալ կը համաձայնին պայմանելով որ մէկն եթէ չուզէ երթալ, միւսն անոր հետ կապուած չհամարուի, մանաւանդ որ Գուլօղլեանը պաշտօնի կանչուելով Բարղամեանին նուազ պէտք պիտի ունենայինք։ Երկու օր վերջ կրկին ժողովի կը գումարուին Առաջնորդարանի մէջ նախագահութեամբ Գեր. Տեղապահին և կ'առաջարկուի ստորագրել զրպարտեալին անպարտագիրն Պատրիարքարան ու լրագրութեանց դրկուելու համար. ներկաներէն Նախագահ Հայր Սուրբն ու չորս անդամներն ստորագրած էին, մէկ անդամն եւս էֆենտիանէն իր ուրախութիւնն յայտնեց քանի մը շաբաթ վերջ, այն է Աբրահամ աղա Աղուանեան, երբ կը ներկայացուի Գափամաճեան ու Գալճեան էֆ ներուն (այս վերջինը տարիէ մ'ի վեր սոյն վերջի երկու ժողովներուն էր միայն որ ներկայ կ'ըլլար)։ Սակայն ատենապետն փոխուած կը լինի ու իր եռեւէն քաշած Գալճեանը. քաշքշուքներ կ'սկսի ընել և հեռագիր մը յատնել իր հակառակորդներուն ոգին, դիմակները վար կ'առնուին, ցայսվայր գործադրուած էնթրիկները մերկապարանոց կը հանդիսանան Հոգաբարձութեան, Վարչութեան և ժողովրդեան աչքին։ Սոփեստութիւնը՝ սեւին ճերմակ, լոյսին մութ ըսող այդ չարայուզ ոգին, որ պղտորուած ջուրի մէջ կ'որսայ իր ձուկը, վաղուց ի վեր սկսած էր սողոսկիլ Վարագայ չուրջ և գգուել, փայփայել Հաճի աղայի անափառ «ես»ը սեղանի վրայ բարձակաճառերով, լրագրութեան մէջ փառաբանականներով, այժմ ալ այդ ձախող գիչերուան մէջ, այդ քանի մը օրերուն մէջ կարի ձախողակի խորհուրդներով ու խոստումներով կը չակէ ինծ ալ՝ առած սխալ քայլը և պատրաստ հողին մէջ կը ցանէ թշնամութեան որոմը.— Հաճի՛ աղա, քու վարմունքդ հակասական կ'ըլլայ, ու մենք խայտառակ պիտի ըլլանք, չէ՞ որ քեզ հետ խորհրդակցելով գրեցինք ամէնէն առաջ Ս. Պատրիարք Հօր, Նպաստաբաշխին ու Կաթողիկոսարանը, չէ՞ որ լրագրութեան ալ գրել տուինք մեր ուներ ուզած եղանակաւ, չէ՞ որ Մաքսապետանը անցեալները քեզ հետ կռուրտեցաւ Շատուրեանի համար, և այժմ նա է որ կը յաղողցնէ Գուլօղլեանի գործը, չէ՞ որ Գուլօղլուեանը «Արեւելք»ի մէջ «Դաւանափոխութիւն ի Վան» յօդուածով քեզ ալ քննադատած էր, չէ՞ որ վերջապէս . . . : Գափամաճեանն ա՛լ առնչեւ ձգած սոփեստաց դասը ու եռեւէն քաշելով խնամի աղաները, լրագրական հրապարակի վրայ է փառապակ գլխին, քանզի ուենենալով Տ. Մեսրոպ Ճանիկեան քահանայ ունդամ, որ չահու ու խաթրին զոհելով իր կոչման նուիրականութիւնը, չխպնեցաւ իր ստորագրութիւնը լղել. և Վարդան աղա Գալճեան, առարկին անդամ և ուրիշ հաշուով մը կապուած Գափամաճեանի հետ եւ ամէն առթիւ խղուելու պատրաստ, եթէ դիւանագէտ Ատենապետն չյոլոզէր կուսակցական հին ոգին արթնցնել իւրայնոց մէջ սուտ ու փուտ բաներ նետելով։

*Ահա այսպէս Գափամաճեան, կը պատակէ հոգաբարձութիւնը, Պրն. Երամեանի խորհրդակցութեամբ եւ Լեւոնեանի նման քանի մը պնակալեզ թղթակիցներու միջոցաւ զրպարտութեանց ժայր կը թափէ մէկ երկու թերթերու սիւնակներուն մէջ, մինչ անդին ազդեցիկ բարեկամներու միջոցաւ Պատրիարքարանը ափ կ'առնէ անօրինակ տարբեր տարբեր չարաբանութեամբ ու զրպարտութիւններով։ Նորին Ամենապատուութիւնը այդ ատեն է որ Գուլօղլուեանը վար իջեցնել կը հրամայէ Առաջնորդին ու վարչութեան գրելով։ Ով որ ալ ըլլար այն ատեն Սահակ Սրբազանն, հոգաբարձութեան ու վարչութեան աղ, չէր կրնար առանց խղճի տագնապի մը այդ հրամանը կատարել, աղայի մը փառամոլութեան, սոփեստներու շահատակութեանց կուրցած կիրքերու զոհել անմեղ մը։ Ուստի կարեւոր տեղեկութիւններ ու բացատրութիւններ տալով և իրենց քննութեանց արդիւնքներն հաղորդելով կ'ըսպասեն խնդրոյն անկողմնակալ ու բանաւոր կարգադրութեան մը Պատրիարքարանի կողմանէ, մինչ անդին հակառակորդ խմբակն կը չարունակէ իր չահատակութիւնը մէկ երկու թերթերու մէջ. Նորին Ամենապատուութեան դէմ անհնազանդ ներկայացնելով Գեր. Տեղապահն, վարչութիւնն ու հոգաբարձութիւնը և պարտք պահանջելով անոնց. ասով չբաւականացած չխղճահարիր պղտորելու Որբանոցի մարմիններուն ու բարերարաց միտքերը, մինչեւ իսկ կը ստորնանայ Որբանոցի սաներուն դիմելու գաղտնի նամակներով ու թելադրութիւններով խռովութիւններ յարուցանելու ովանքին մէջ, բան մը որ մերժելով կը մերժեն սաները և այդ գրութիւնք հոգաբարձութեան կը յանձնեն, և այս պատճառաւ Պ. Լեւոնեանի ողորմելի գրչին տակ կայլաներուն անունք։ Աւելի զզուելի և անարեւակայելի չարիքը կայ, զոր չամչնար գործել այդ լղրճուկ ու չարաբարոյ խմբակը, այն է թելադրել իրենց որդիները, ազգականներ ու աշակերտներ, հոս հոն տարածանելու թէ մենք ալ Գուլօղլեանի կողմէ այդ տեսակ վարմունքներու հանդիպած ենք, անամօթութեանց անամօթութիւնը . . . և հրեշային անբարոյականութիւն. փառաւորելիք Պ. Գափամաճեան բարեհռչակ (՞) Պարոն Երամեան և ճշմարտասէ՞ Պարոն Լեւոնեան, իրաւ որ անցաք, գլեցիք ամէն դարու սոփեստներն ու զրպարտիչները. փառաւորուեցէ՞ք և դուք, պօլսական թերթեր, լաւ ճանչցելով ձեր պաշտպանած մարդերն ու դատափետած անձնաւորութիւնը, իրաւ որ ողորմելի գաղափար մը տուիք և դուք ձեր զարգացումին ու փարձառութեան վրայ։ Կը թողում Տօքթ. Ռէյնօլտսին, ձեր ըրած թելադրութիւնք ու ամէն կարգի զրպարտութիւնք։ Օրինական սահմանը, որմէ դուրս ելլել երբէք չեմ ուզած, կարգիլ ինձ գէթ չափով մը այդ կէտերն ալ չօշափել։ Եւ սակայն վստահ եմ թէ ան ձեր բարոյական մակարդակը լաւ ճանչցած կը լինի քան թէ Ձեր վարկաբեկ ընել ուզած մարդուքը, զոր չի ճանչնար։

Իսկ գիտէ՞ ընթերցող հասարակութիւնը թէ ինչպէս կ'արդարացնեն այս պարոնայք իրենց իսկ դատապարտած սոյն վարմունքները. կուսակցութիւն է, կ'ըսեն, կիրքեր բորբոքուած ատեն ամէն բան կրնայ խօսուիլ ու գրուիլ. եթէ քիչ մըն ալ անկեղծ ըլլան բանալու համար, չտեր պահանջած ատեն... գեղեցիկ կերպով տուած չեն ըլլար սոփեստութեան իմաստասիրական սահմանը։ Ո՛չ, պարոններ, մարդ ըլլալ հերիք է, ըմբռնելու համար այս կրքոտական կուսակցական ոգւոյն և սկզբունքին ձեր առջեւ գծած գործելու սահմանագիծը։ Մտածեցէք և ուշադրեցէք թէ ի՞նչ ըրիք և տակաւին ի՞նչ կ'ընէք, կեղծիքը օգուտ չունի և ոչ հայհոյութիւն. փչլաստիկ աղտեղութեանց չրջանը անցեր է, կ'ուզէք լրագրոյ բոլոր սիւնակները լեցուցէք զրպարտութիւններով։ Տեսա՞ք, ինչ կարեւորութիւն տուաւ ժողովուրդը առաւօտեան միւս թերթին մէջ ձեր «Լրագրաբեր» ստորագրութեամբ յօդուածին, ո՛չ նա չահ ունի, ո՛չ դուք։

Իսկ թէ ինչո՞ւ այսքան մոլեգնութիւն իմ դէմ Վարագայ սոյն անցուդարձերուն մէջ, որովհետեւ նախ կարծեր են թէ առիթ եկած է հարուածելու այն մարդ, որ երբեմն «Արեւելք»ի մէջ քննադատականներ գրած է իրենց դէմ, և յաճախ անկեղծօրէն խօսած է իրենց հետ, երկրորդ Գուլօղլեանը հարուածելով հաշուեր են թէ իրենց ուղղութեանց կամ աւելի ճիշդ անուղղութեանց հակառակող շատ մը ուսուցիչներ հարուածած կը լինին, երրորդ իրենց կարծած Գուլօղլուեանի պաշտպանները անցելոյն ու ներկային մէջ իրենց հակառակորդ դպրոցական կուսակցութիւն համարեր են, և վերջապէս մեր խօսք պէտք է քալէ, ժամանակ եկած է որ Վարագ մեր ձեռք լինի լիովին, ըսելով, այս լրբենի պայքարը կը սկսին, կաղմակերպելով սքեղծ տեսակէն կուսակցութիւն կը կամ լաւ ևս վերակազմելով հինը։ Առաջին դիմումներուն, և ո՞վ գիտէ քանի տեսակ զրպարտութիւններու վրայ, երբ կը յաղթին Պատրիարքարանէն տեսուչը կրկին իր պաշտօնէն հանելու լիշեալ հրամանը կորզել, քաշալերուած ծայրայեղօրէն յառաջ կը տանին իրենց չահատակութիւնք. կաղած մանամիտքիս մէջէն ուրիշ անգամներու պէս, գտնել փորձել ըրածդ, բայց անհամբերութիւնս գտնալ թող չի տար կոր սակայն... Ըսէ՛ հայրիկ. չուտո՛վ ըսէ. ինչո՞ւ գոհ պիտի ըլամ։

—Հրմ. բայց իմ սիրունիկ գաղտնապահուիս, ըսաւ Պ. Լարոչ. դուն ինձմէ չատ մը բաներ կը պահես կոր. դո՞ւն... Գիտե՞ս որ կը փնտռեմ և կը գտնամ...

—Ա՜հ հայրի՛կ. արդեւոք չաթի՞ որը քեզի առած դրամի՞ս համար բան մը պիտի ըսես, վրայ բերաւ Ժան։ Եւ իրա՞ւ. փնտռեցի՞ր ինչ ընելս։

—Մինակ ես ալ իմ կարգիս գաղտնի բան մը ըրի, պատասխանեց երկնանիկ հայրը՝ իր պզտիկ չախէն ուրախանալով։

—Իրա՞ւ, պօռաց աղջիկը խնդալով։ Ինչ ըրիր ուրեմն։

—Եթէ չըսե՛մ։

—Զե՛ս կրնար... Աչքերդդ կը հասկնամ որ, ատ գաղտնի գործդ ինծի յայտնելու փափաք մը ներսդդ կը կրծէ կոր քեզի։

Թ-ՐՔՍ. ՇԱՀԻՆ

(Շարունակելի)

«Եւ իր երկար ու նիհար մարմինը կանգնեցնելով, աւելցուց խնդրելով.

«—Եթէ կը սիրես զիս, ըսէ՛, ո՞վ էր ան։

«Միշտ խաբեցի զինքը, չեմ գիտեր ամօթէս թէ վրէժխնդրութենէս, Ժանիննային անունը երբեք կնոջս չյայտնելով։

«Բայց հիմա զղջացեր եմ, բարեկամ, հիմա որ երկուքին միասակը միա՛ն կը պահեմ սրտիս մէջ»։

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՆՔ ԱՅՍ ՆԱՄԱԿԸ

Անցած տարի բաւական բաներ գրուեցան ու խօսուեցան Վանի Վարագայ որբանոցին ու անոր տեսուչ Գուլօղլուեանի նկատմամբ։ Գործը նոյն իսկ Պատրիարքարանի շրջանակին մէջ ալ ծեծուեցաւ եւ վերջացաւ Գուլօղլուեանի պաշտօնէն հեռանալովը։ Ցիշեալ տեսուչը, որ այն ատեն, գործին տաք ժամանակը բնաւ չչանցաց իսկզիսէ-ը արդարացնել բերթերու մէջ, հիմա բացատրութիւն մը կը դրկէ այս գործին նկատմամբ եւ «Մանզումէ»ի ասանկ պարագաներու մէջ ցոյց տուած անկողմնակալութենէն կը սպասէ որ հրատարակենք իր այդ պատասխանը, որպէս զի ընթերցողները առիթ ունենան արդար եւ անկողմնակալ դատաստան մը ընելու այս խնդիրին վրայ։

Ընդհանուր օրէնք է որ վերջին խօսքը միշտ ամբաստանուածին կը տրուի, դիւրացնելու համար անոր անմեղապատասխանութիւնը։ Այս գործին մէջ խնդրոյ առարկայ եղածը պատիւն է ուսուցչի մը, մանաւանդ դպրոցի մը տեսչութիւնը վարող ուսուցչի մը։ Ամէն պարագայի մէջ այդ պատիւը իր տեղը տանիլ ամէնին ալ առ հասարակ բաղձանքն է։ Ուսուցչութեան պատիւը բարձր պահելու, եւ անուանարկ եղած անձի մը պատիւը փրկելու յօժարակամութիւնն է որ հրատարակել կու տայ մեզի այս նամակը։

ՈՎ Է ՏԷՐԱՀՌԶԱԿ

Խիստ երկար համբերութենէ մը վերջ, թող ներէ հասարակութիւնը որ Վարագայ տխրահռչակ (՞) տեսուչն ալ քանի մը խօսքեր ընէ, ոչ այնքան իր հակառակորդներուն պատասխանելու համար, որչափ մեր ողորմելի զարգացումին և կարգ մը բարքերու ազեղ երեւոյթը բացատրելու նպատակաւ։

Ինչպէս ցարդ, այժմ ալ վեհանձնութեան դէմ կը համարեմ ինքզինքս պաշտպանել, և մինչ աւելորդ չէ՞, քանի որ Վարագայ անցուդարձերուն ծագումէն ի վեր քաղաքիս բոլոր պաշտօնական մարմիններն, Առաջնորդը, Վարչութիւնը, վանքին միաբանութիւնը, հոգաբարձութիւնը, քահանայական դասն, թաղականութիւնը, ուսուցիչներն մինչ իսկ հակառակորդներէս չատերն յանուն արդարութեան ու ճշմարտութեան ուժգնապէս կատարեցին այդ պարտքն հանդէպ ուժգնապէս զրպարտող խմբակին։ Կը մնայ ինձ միայն ցուցնել պատճառն ու չարժառիթը այսքան մոլեգնոտ թշնամութեան մը, որ դժբաղդաբար է՛ն ցաւալի վիճակն է որ պիտի պարզէ մեր կարգ մը գործիչներու, հոգաբարձու ազաներու, քահանայ Տէր պապաներու ու բարեհռչակ (՞) վարժապետներու ինկած բարքերուն։

Ըսուած է թէ «խնդրին մէկը քար մը կը ձգէ հորը, քառասուն խելօքներ կը հաւաքուին չեն կրնար դուրս հանել»։ Առածը յատկանշական է այս պարագային կարծուածէն աւելի։ Սուտ ու փուտ տարաձայնութեանց ու վաղուց ի վեր հաստատուած թշնամական զրպարտութեանց ազդեցութեան ներքեւ, Ս. Պատրիարք Հայրն հրաման կ'ընէ Գուլօղլեանը կրկին Վարագէն վար բերել անցեալ սեպտեմբերին, երբ Հոգաբարձութեան որոշմամբ, Վարչութեան հաճութեամբ և Նորին Ամենապատուութեան անցեալ տարւոյ Յուս. 30 և Օգոստ. 18 հրամանագրերուն տրամադրութեանց համաձայն, վերստանձնած էր նա իր պաշտօնը Վարագայ Որբանոցին մէջ։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ Նորին Ամենն. Սրբազնութիւնը մէկ ամսուան մէջ իր հրամանը կը փոխէ. ահա թէ ինչպէս կ'ըլլայ.— Վասն զի Հոգաբարձութեան տեղապահն Գրիգոր էֆ. անհարկի վէճ մը կը յարուցանէ իր ընկերներուն հետ, երբ ասոնք կ'առաջարկեն Յայկազանները Տնօրէնն Վարագ տանիլ և անոր տեղն անցուցեալ ալ Գուլօղլեանը, որուն անմեղութեան վրայ ա՛լ համոզում գոյացուցած էին։ Խնդիր չյարուցանելու համար Հոգաբարձութիւնը անգամ մ'ալ կը համակերպի Ատենապետի քմահաճոյքին և առաջարկն մէկ կողմ կը թողուի։ Յաջորդ ժողովին կ'առաջարկուի Գուլօղլեանը վերակոչել ի Վարագ. Գափամաճեան, որ ցայսվայր ինքզինքը ամէնէն աւելի Գուլօղլեանի հակառակորդ կը զգայ, և 1901 Մարտ 24 թուով մէկ երկու Պոլսական թերթերուն մէջ հրատարակուած անստորագիր ու զրպարտիչ գրութեանց դէմ զայրացած կը ցուցնէր, ամէնէն առաջ կուտայ իր քուէն զրպարտեալ տեսուչն վերակոչելու իր պաշտօնին առժամանակեայ տեսուչ Պ. Բարսղամեանին հետ, հաւասար ամսաթոշակ որոշելով երկոցունց. ընկերներէ բոլորն ալ կը համաձայնին պայմանելով որ մէկն եթէ չուզէ երթալ, միւսն անոր հետ կապուած չհամարուի, մանաւանդ որ Գուլօղլեանը պաշտօնի կանչուելով Բարղամեանին նուազ պէտք պիտի ունենայինք։ Երկու օր վերջ կրկին ժողովի կը գումարուին Առաջնորդարանի մէջ նախագահութեամբ Գեր. Տեղապահին և կ'առաջարկուի ստորագրել զրպարտեալին անպարտագիրն Պատրիարքարան ու լրագրութեանց դրկուելու համար. ներկաներէն Նախագահ Հայր Սուրբն ու չորս անդամներն ստորագրած էին, մէկ անդամն եւս էֆենտիանէն իր ուրախութիւնն յայտնեց քանի մը շաբաթ վերջ, այն է Աբրահամ աղա Աղուանեան, երբ կը ներկայացուի Գափամաճեան ու Գալճեան էֆ ներուն (այս վերջինը տարիէ մ'ի վեր սոյն վերջի երկու ժողովներուն էր միայն որ ներկայ կ'ըլլար)։ Սակայն ատենապետն փոխուած կը լինի ու իր եռեւէն քաշած Գալճեանը. քաշքշուքներ կ'սկսի ընել և հեռագիր մը յատնել իր հակառակորդներուն ոգին, դիմակները վար կ'առնուին, ցայսվայր գործադրուած էնթրիկները մերկապարանոց կը հանդիսանան Հոգաբարձութեան, Վարչութեան և ժողովրդեան աչքին։ Սոփեստութիւնը՝ սեւին ճերմակ, լոյսին մութ ըսող այդ չարայուզ ոգին, որ պղտորուած ջուրի մէջ կ'որսայ իր ձուկը, վաղուց ի վեր սկսած էր սողոսկիլ Վարագայ չուրջ և գգուել, փայփայել Հաճի աղայի անափառ «ես»ը սեղանի վրայ բարձակաճառերով, լրագրութեան մէջ փառաբանականներով, այժմ ալ այդ ձախող գիչերուան մէջ, այդ քանի մը օրերուն մէջ կարի ձախողակի խորհուրդներով ու խոստումներով կը չակէ ինծ ալ՝ առած սխալ քայլը և պատրաստ հողին մէջ կը ցանէ թշնամութեան որոմը.— Հաճի՛ աղա, քու վարմունքդ հակասական կ'ըլլայ, ու մենք խայտառակ պիտի ըլլանք, չէ՞ որ քեզ հետ խորհրդակցելով գրեցինք ամէնէն առաջ Ս. Պատրիարք Հօր, Նպաստաբաշխին ու Կաթողիկոսարանը, չէ՞ որ լրագրութեան ալ գրել տուինք մեր ուներ ուզած եղանակաւ, չէ՞ որ Մաքսապետանը անցեալները քեզ հետ կռուրտեցաւ Շատուրեանի համար, և այժմ նա է որ կը յաղողցնէ Գուլօղլեանի գործը, չէ՞ որ Գուլօղլուեանը «Արեւելք»ի մէջ «Դաւանափոխութիւն ի Վան» յօդուածով քեզ ալ քննադատած էր, չէ՞ որ վերջապէս . . . : Գափամաճեանն ա՛լ առնչեւ ձգած սոփեստաց դասը ու եռեւէն քաշելով խնամի աղաները, լրագրական հրապարակի վրայ է փառապակ գլխին, քանզի ուենենալով Տ. Մեսրոպ Ճանիկեան քահանայ ունդամ, որ չահու ու խաթրին զոհելով իր կոչման նուիրականութիւնը, չխպնեցաւ իր ստորագրութիւնը լղել. և Վարդան աղա Գալճեան, առարկին անդամ և ուրիշ հաշուով մը կապուած Գափամաճեանի հետ եւ ամէն առթիւ խղուելու պատրաստ, եթէ դիւանագէտ Ատենապետն չյոլոզէր կուսակցական հին ոգին արթնցնել իւրայնոց մէջ սուտ ու փուտ բաներ նետելով։

Ահա այսպէս Գափամաճեան, կը պատակէ հոգաբարձութիւնը, Պրն. Երամեանի խորհրդակցութեամբ եւ Լեւոնեանի նման քանի մը պնակալեզ թղթակիցներու միջոցաւ զրպարտութեանց ժայր կը թափէ մէկ երկու թերթերու սիւնակներուն մէջ, մինչ անդին ազդեցիկ բարեկամներու միջոցաւ Պատրիարքարանը ափ կ'առնէ անօրինակ տարբեր տարբեր չարաբանութեամբ ու զրպարտութիւններով։ Նորին Ամենապատուութիւնը այդ ատեն է որ Գուլօղլուեանը վար իջեցնել կը հրամայէ Առաջնորդին ու վարչութեան գրելով։ Ով որ ալ ըլլար այն ատեն Սահակ Սրբազանն, հոգաբարձութեան ու վարչութեան աղ, չէր կրնար առանց խղճի տագնապի մը այդ հրամանը կատարել, աղայի մը փառամոլութեան, սոփեստներու շահատակութեանց կուրցած կիրքերու զոհել անմեղ մը։ Ուստի կարեւոր տեղեկութիւններ ու բացատրութիւններ տալով և իրենց քննութեանց արդիւնքներն հաղորդելով կ'ըսպասեն խնդրոյն անկողմնակալ ու բանաւոր կարգադրութեան մը Պատրիարքարանի կողմանէ, մինչ անդին հակառակորդ խմբակն կը չարունակէ իր չահատակութիւնը մէկ երկու թերթերու մէջ. Նորին Ամենապատուութեան դէմ անհնազանդ ներկայացնելով Գեր. Տեղապահն, վարչութիւնն ու հոգաբարձութիւնը և պարտք պահանջելով անոնց. ասով չբաւականացած չխղճահարիր պղտորելու Որբանոցի մարմիններուն ու բարերարաց միտքերը, մինչեւ իսկ կը ստորնանայ Որբանոցի սաներուն դիմելու գաղտնի նամակներով ու թելադրութիւններով խռովութիւններ յարուցանելու ովանքին մէջ, բան մը որ մերժելով կը մերժեն սաները և այդ գրութիւնք հոգաբարձութեան կը յանձնեն, և այս պատճառաւ Պ. Լեւոնեանի ողորմելի գրչին տակ կայլաներուն անունք։ Աւելի զզուելի և անարեւակայելի չարիքը կայ, զոր չամչնար գործել այդ լղրճուկ ու չարաբարոյ խմբակը, այն է թելադրել իրենց որդիները, ազգականներ ու աշակերտներ, հոս հոն տարածանելու թէ մենք ալ Գուլօղլեանի կողմէ այդ տեսակ վարմունքներու հանդիպած ենք, անամօթութեանց անամօթութիւնը . . . և հրեշային անբարոյականութիւն. փառաւորելիք Պ. Գափամաճեան բարեհռչակ (՞) Պարոն Երամեան և ճշմարտասէ՞ Պարոն Լեւոնեան, իրաւ որ անցաք, գլեցիք ամէն դարու սոփեստներն ու զրպարտիչները. փառաւորուեցէ՞ք և դուք, պօլսական թերթեր, լաւ ճանչցելով ձեր պաշտպանած մարդերն ու դատափետած անձնաւորութիւնը, իրաւ որ ողորմելի գաղափար մը տուիք և դուք ձեր զարգացումին ու փարձառութեան վրայ։ Կը թողում Տօքթ. Ռէյնօլտսին, ձեր ըրած թելադրութիւնք ու ամէն կարգի զրպարտութիւնք։ Օրինական սահմանը, որմէ դուրս ելլել երբէք չեմ ուզած, կարգիլ ինձ գէթ չափով մը այդ կէտերն ալ չօշափել։ Եւ սակայն վստահ եմ թէ ան ձեր բարոյական մակարդակը լաւ ճանչցած կը լինի քան թէ Ձեր վարկաբեկ ընել ուզած մարդուքը, զոր չի ճանչնար։

*Իսկ գիտէ՞ ընթերցող հասարակութիւնը թէ ինչպէս կ'արդարացնեն այս պարոնայք իրենց իսկ դատապարտած սոյն վարմունքները. կուսակցութիւն է, կ'ըսեն, կիրքեր բորբոքուած ատեն ամէն բան կրնայ խօսուիլ ու գրուիլ. եթէ քիչ մըն ալ անկեղծ ըլլան բանալու համար, չտեր պահանջած ատեն... գեղեցիկ կերպով տուած չեն ըլլար սոփեստութեան իմաստասիրական սահմանը։ Ո՛չ, պարոններ, մարդ ըլլալ հերիք է, ըմբռնելու համար այս կրքոտական կուսակցական ոգ